

Dr. Arvydas Anušauskas

AREŠTAI IR KITOS PRIEVARTOS FORMOS

(1940-1941 m.)

Įvadas

Sovietinio teroro 1940-1941 m. padarinius mėginta apibrėžti nuo pat 1941 metų. Tuomet pasirodė įvairių autorių straipsnių apie pirmąsias suėmimų aukas, NKVD ir NKGB dokumentų pirmosios viešos publikacijos. 1942–1943 m. pasirodė keturių tomų veikalas „Lietuvių archyvas. Bolševizmo metai“¹. Dėl vokiečių okupacijos laikmečio įtakos, „Lietuvių archyvas“ šalia dokumentais pagrįstų straipsnių neišvengė antisemitinių nuostatų demonstravimo. Bet vis tik „Lietuvių archyve“ paskelbti dokumentai, straipsnių išvados daugiau kaip penkiasdešimt metų keliavo iš vieno veikalo į kitą. 1949 m. Vakarų Vokietijoje J. Rumšaitis išleido K. Pelėkio monografiją anglų kalba „Genocide. Lithuania’s threefold tragedy“². Knygoje nemažas dėmesys buvo skirtas 1940-1941 m. laikotarpiui aprašyti, bet vis tik palaipsniui aiškėjo faktinės ir dokumentinės medžiagos trūkumas. Pagrindine konceptualia išvada tapo tai, kad bet kokia sovietinio teroro atmaina buvo priskiriama genocido nusikaltimui.

Dar keliasdešimt metų kaupėsi liudytojų atsiminimai ir straipsniai apie vieną ar kitą teroro epizodą. Bet išvados dėl suėmimo mastų ir pasekmių bei aplinkybių iš esmės nesikeitė. Anksčiau minėtuose darbuose paskelbti dokumentai ar teiginiai vienaip ar kitaip buvo panaudoti J. Pajaujo – Javio veikale „Soviet Genocide in Lithuania“³. 1988 m. pasirodė paskutinis darbas, kuriame mėginta remiantis įvairiais šaltiniais apibrėžti Lietuvos gyventojų patirtus nuostolius. A. Damušis savo studijoje „Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario (1940-1959) metais“⁴. Užsienio autorių darbuose Lietuvos specifika retai kada buvo akcentuojama, dažniausiai prisimenant tik 1941 m. trėmimus⁵.

Naujas tyrimų laikotarpis prasidėjo 1990-1991 metais atsivėrus buvusiems uždariems Rusijos ir Lietuvos archyvams. Pasirodę rusų istorikų straipsniai apie kalinių padėtį ir statistiką buvo paremti neseniai rastais, mažai žinomais dokumentais⁶. Vis dėlto rusų istorikų darbai stokojo kritiškumo. Pavyzdžiui, įkalintiems lietuviams pateikti kaltinimai vertinami „kaip iš esmės

¹ Lietuvių archyvas. Bolševizmo metai, Kaunas., 1942, t. 1-3, 1943. T. 4.

² Pelėkis K. Genocide. Lithuania’s treeefold tragedy. Germany, 1949.

³ Pajaujįs-Javis J. Soviet genocide in Lithuania. New York, 1980.

⁴ Damušis A. Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario (1940-1959) metais, Chikago, 1988; Trečias pataisytas leidimas. K., 1991.

⁵ Swettenham J. A. The Tragedy of Baltic States: A Report Compiled from Official Documents and Eyewitnesses’ Stories. London, 1952; Rummel R. J. Lethal Politics, Soviet Genocide and Mass Murder since 1917, London., 1996, 132 p.

⁶ Kokurin A. I. Evakuacija zaključennyh iz tjurem Zapadnoj Ukrainy, Zapadnoj Belorusii I Litvy v 1941 g.; Zemskov V. N. Gulag (istoriko-sociologičeskij aspekt, Sociologičeskije issledovanija, 1991, Nr. 6, p. 10-27; Nr. 7, p.3 – 16.

teisingi”, teigiama, kad kaliniai buvę maitinami pagal “visas nustatytas normas” ir pan.⁷ Kadangi rėmėsi tik centrinių NKVD-MVD žinybų dokumentais, rusų istorikai negalėjo palyginti vietinių ir centrinių represinių institucijų dokumentų patikimumo.

Lietuvoje 1988 m. buvo pradėtas rengti suimtų ir ištremtų asmenų vardynas, kurį išleidus pasidarė įmanoma nustatyti suėmimų chronologiją, suimtų žmonių sudėtį⁸. Pasirodė ir labiau specializuoti tyrimo darbai, kuriuose daug dėmesio buvo skiriama 1940-1941 m. teroro problematikai⁹. Remiantis naujais archyviniais šaltiniais pirmiausia mėginta apibrėžti suėmimų statistiką ir aplinkybes (tai atsispindi ir toliau pateikiamoje studijoje). Memuarinės knygos ir straipsniai, kurių lietuvių išeivijoje iki 1989 m. ir Lietuvoje 1989-2001 m. pasirodė ne viena dešimtis (*Žr. Bibliografinį sąvadą*), padeda vertinti kai kurių dokumentų kontekstą ir tekstą¹⁰.

Rašant šį darbą pasinaudota Lietuvos ir Rusijos archyvuose saugomais NKVD- NKGB dokumentais: Lietuvos Centrinio Valstybės Archyvo fondu R-756 (LSSR vidaus reikalų liaudies komisariatas 1940-1941 m.), Lietuvos Ypatingojo Archyvo KGB dokumentų skyriaus baudžiamųjų bylų fondu, Rusijos Federacijos Valstybinio archyvo fondais Nr. 9401 (SSRS NKVD įsakymai), 9413 (SSRS MVD Kalėjimų valdyba), 9414 (SSRS MVD GULAG’as) bei G. Sabbo parengtu dokumentų rinkiniu “Nevozmožno molčiat” (Talinis, t.2).

Chronologija

Pirmasis neteisėtų areštų Lietuvos teritorijoje laikotarpis – 1939 metų rugsėjo 19 – 1939 m. spalio 22 d., kuomet Sovietų Sąjunga kontroliavo karine jėga užimtą Vilniaus kraštą. 1939 m. spalio 10 d., Vilniaus ir Vilniaus srities Lietuvos Respublikai perdavimo sutartimi bei Lietuvos-Sovietų Sąjungos savitarpio pagalbos sutartimi Lietuvai atiteko dalis Vilniaus krašto. Likusieji krašto gyventojai liko Sovietų Sąjungos aneksuotoje teritorijoje (Švenčionyse, Rudnioje, Gervėčiuose ir kt.) ir jiems buvo pritaikyta Sovietų Sąjungoje galiojusi represinė teisėtvara.

Antrasis neteisėtų areštų Lietuvoje laikotarpis – 1940 m. birželio 15–1941 m. birželio 22 d., Sovietų Sąjungai okupavus ir aneksavus Lietuvą.

Teisinė represijų pagrindimo sistema

SSRS vidaus reikalų liaudies komisaras L. Berija 1939 m. spalio 11 d. pasirašė įsakymą Nr.001223¹¹, kuriame buvo suformulavo pirmąją teroro doktriną aneksuotų ir numatytų aneksuoti

⁷ Ten pat, nr. 6, p.22; Nr. 7, p. 3, 11.

⁸ Lietuvos gyventojų genocidas, t. 1: 1939-1941 m., Vilnius, 1992; Antras pataisytas ir papildytas leidimas, V., 1998.

⁹ Anušauskas A. Lietuvos gyventojų sovietinis naikinimas, V., 1996; Система исправительно – трудовых лагерей 1923-1960, Москва, 1998.

¹⁰ Armonienė B. Leave your tears in Moscow, Philadelphia, 1961; Norilsko vyčiai, V., 1992; Gustainis V. be kaltės, V., 1989 ir t.t.

¹¹Nors Rusijos Federacijos valstybiniame archyve (toliau–RFVA) saugoma daugelis NKVD dokumentų, bet šio įsakymo originalas yra Rusijos federalinės saugumo tarnybos archyve (buvęs SSRS KGB centrinis archyvas).

šalių gyventojų atžvilgiu. Čia buvo nurodyta, kurias žmonių grupes pirmiausia reikia persekioti pagal komunistinės ideologijos reikalavimus įvertinus tų žmonių socialinę kilmę ir padėtį. Tarp jų buvo: Lenkijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos nekomunistinių organizacijų nariai, kalėjų tarnautojai, policininkai, dvarininkai, fabrikantai, valstybinių įstaigų darbuotojai, karininkai, pabėgėliai iš Lenkijos, neišvykę vokiečių repatriantai ir šių žmonių šeimų nariai. Iš esmės jie visi turėjo būti suregistruoti ir pasmerkti pagal Sovietų Sąjungos BK 58 straipsnį (1939 m. Vilniaus krašte suimtiems žmonėms buvo taikomas Baltarusijos SSR BK 74 straipsnis, analogiškas Rusijos SFSR 58 straipsniui). Iki Lietuvos okupacijos, 1939 m. rugsėjo 18–spalio 28 d. Vilniaus krašte suimti 383 žm., iš kurių 362 buvo išvežti į Baltarusijos kalėjimus¹².

Prielaidos neteisėtoms represijoms

Nuo okupacijos pradžios iki formalios aneksijos turėjo praėti tam tikras laikas, todėl sovietinei teroro politikai vykdyti buvo numatyta pasinaudoti tuomet veikusiomis Lietuvos valstybės institucijomis, tarp jų ir Valstybės saugumo departamentu.. Konkrečiai Maskvos politikai vykdyti į Lietuvą buvo atsiųstas Sovietų Sąjungos užsienio reikalų liaudies komisaro pavaduotojas V. Dekanozovas (Dekanozov). Senieji VSD darbuotojai pakeisti naujais, ištikimais komunistinei ideologijai žmonėmis, iki tol pagrindyje veikusios antivalstybinės organizacijos – Lietuvos komunistų partijos nariais. Iki Lietuvos aneksijos pradžios, 1940 m. rugpjūčio 3 d., VSD buvo įdarbinti 105 komunistai. VSD tapo neteisėtų suėmimų ir tardymų priedanga. Vidaus reikalų ministras komunistas M. Gedvilas gavo labai plačius įgaliojimus, kuriais nedelsiant buvo pasinaudota toliau ruošiant dirvą sovietiniam terorui. “Vadovaujantis valstybės saugumo sumetimais”¹³, sustabdoma ir visų iki tol veikusių organizacijų veikla. Buvusios legalios organizacijos nustojo egzistuoti, o jų veikla pradėta traktuoti Sovietų Sąjungos Baudžiamojo kodekso dvasia. 1940 m. liepos 1 d. “Lietuvos aide” išspausdintame straipsnyje “Krašto demokratizacija” buvo paskelbti artimiausi tikslai: “Krašto demokratizacija – tai kova be pasigailėjimo su visais liaudies priešais [...]. Sutriuškintos reakcijos pakalikai dar ne visai išvaryti iš valstybės aparato. Jų dar yra ir kariuomenėje. Įvairūs liaudies priešai, kurių vieta kalėjimuose, laisvai dar vaikštinėja gatvėmis. Tokiam liberalizmui turi būti padarytas galas”¹⁴. Įgyvendinant naująją tvarką, kartu turėjo būti apsaugotas Seimo rinkimų inscenizavimas.

Pirmieji masiniai neteisėti suėmimai

Pagrindas pirmoms neteisėminėms represijoms – Liepos 6 d. ir liepos 7 d. VSD direktoriaus A. Sniečkaus įsakymai. “Destruktyvų, priešvalstybinį elementą, agituojantį prieš liaudies

¹² Lietuvos gyventojų genocidas, t. 1, V., 1999, p. 58.

¹³ Truska L., Kancevičius V. Stalino ir Hitlerio sandėrių verpetuose. V., 1990. P. 159.

vyriausybę ir ardantį rinkimų tvarką, – teigiama liepos 6 d. įsakyme,–įsakau vietoje areštuoti ir pravesti tardymą laike 3 dienų”¹⁵. Liepos 7 d. patvirtintas “Priešvalstybinių partijų: tautininkų, voldemarininkų, liaudininkų, krikščionių demokratų, jaunalietuvių, trockininkų, socialdemokratų, eserų, šaulių ir kt. vadovaujančio sąstato likvidacijos paruošiamųjų darbų ir operatyvinės likvidacijos planą”¹⁶. Plane numatyta iki liepos 10 d. parengti suimtinų asmenų sąrašus ir, pasitelkus SSRS NKVD pasienio kariuomenės dalinius, neleisti nė vienam persekiojamam asmeniui pabėgti į Vokietiją. Operaciją organizavo vien VSD įdarbinti okupantų parankiniai komunistai A. Sniečkus, J. Zdanavičius, A. Gailevičius, I. Demba, F. Krastinis, J. Komodaitė, A. Macevičius, A. Slavinas, E. Rozauskas, D. Todesas. Jų veiksmus kontroliavo ir slapta reguliavo Sovietų Sąjungos instruktoriai.

Vien Kauno kalėjime buvo numatyta paruošti 200 vietų naujiems kaliniams. Lietuvos kalėjimuose vietų skaičius buvo ribotas (dar nesilaikyta sovietinių jų talpumo standartų), tad buvo nutarta į laisvę paleisti dalį kriminalinių nusikaltėlių. Iš septynių kalėjimų buvo paleisti 525 kriminaliniai nusikaltėliai.

Nuo liepos 10 d. iki 17 d. naujieji VSD darbuotojai ir NKVD instruktoriai vykdė pirmuosius masinius areštus. 1940 m. liepos 5 d. NKVD rezidentas iš Kauno į Maskvą pranešė pirmuosius suėmimų rezultatus: liepos 11–14 d. suimti 373 žmonės, daugiausia suimta liepos 10–12 d. – 250. Naktį iš liepos 12-osios į 13-ąją į kalėjimus įkištas dar 91 žmogus (Vilniaus valstybės saugumo apygardoje – 42 žmonės, Šiaulių – 33, Ukmergės – 9, Marijampolės – 4, Panevėžio – 2, Kauno – 1 žmogus), naktį iš 13-osios į 14-ąją – 32 žmonės¹⁷, ir vėliau kasnakt buvo suimama po keliasdešimt žmonių. Taip buvo iki liepos 19 d. Iš viso suimti 504 žmonės, tarp kurių buvo “158 tautininkų partijos nariai, 31 Voldemaro šalininkai, 7 krikščionys demokratai, 8 šauliai, 4 liaudininkai, 148 lenkų karininkai ir asmenys, dalyvavę lenkų kontrrevoliucinėse organizacijose, 12 baltagvardiečių, 17 politinės policijos agentų, 14 trockininkų, 7 užsienio žvalgybų agentai ir 73 kiti kontrrevoliuciniai elementai”¹⁸. Žmonės paprastai buvo suimami naktį, pirma atlikus jų butų ir namų kratą. Šios akcijos eigą kontroliavo L. Berija, o buvo informuojami J. Stalinas ir V. Molotovas. Suėmimais nebuvo siekta likviduoti kokių nors slaptų organizacijų. Tai patvirtina ir sukomunistinto VSD pranešimai. “Iki šiol neturime žinių, kad būtų kuriama kokia nors dešiniųjų slapta organizacija, kuri ryžtųsi kovoti su dabartine vyriausybe”¹⁹, – taip konstatuota A. Sniečkaus 1940 m. liepos 13 d. pranešime.

¹⁴Nemunaitis S. Krašto demokratizacija, Lietuvos aidas, 1940, Liepos 1.

¹⁵VSD direktoriaus 1940 m. liepos 6 d. įsakymas Nr.1, LCVA. F. R-756. Ap. 6. B. 479. L. 217.

¹⁶Ibid., F. 378. Ap. 10. B. 23. L. 259.

¹⁷NKVD rezidento Jefimovo (Efimov) 1940 m. liepos 14 ir 15 d. pranešimai Nr.47 ir 50, LYA, f. K-1, ap. 49, b.828, l. 82, 84.

¹⁸Ibid., l. 85.

¹⁹LCVA. F. R-754. Ap.3. B. 311. L. 26.

Lietuvos piliečiams buvo pradėti taikyti dar formaliai neįvesti Sovietų Rusijos įstatymai. Būtent BK 58 straipsnyje buvo numatyta galimybė teisti kiekvieną nepriklausomos valstybės veikėją už “antisovietinę veiklą”, kadangi tariamoji kaltė buvo siejama su anksčiau eitomis pareigomis. Ir toks požiūris išgalėjo nuo pat pirmųjų suėmimų. Jie iš karto buvo paskelbti esą už įstatymo ribų, ir jų turtas pradėtas konfiskuoti. Daugiausia suimta lietuvių visuomenės veikėjų – buvusių organizacijų vadovų ir narių, uždrausta laikraščių redaktorių, žurnalistų, buvusių ministrų, karininkų ir t.t. Buvo skleidžiami gandai, kad “visi suimtieji būsią paleisti, kai tik aprimsianti vidaus padėtis”²⁰ (iš tikrųjų iki rugpjūčio 17 d. buvo paleisti tik 23 žmonės, tarp kurių jau buvo 7 užverbuoti agentai)²¹. Tuo tarpu nedidelės suimtųjų grupės (politikai, valstybės saugumo ir žvalgybos pareigūnai) dar iki Lietuvos aneksijos buvo neteisėtai išvežamos už Lietuvos teritorijos ribų. Tiesioginiu NKVD emisarų nurodymu vidaus reikalų ministras M. Gedvilas parašė raštą J. Paleckiui. Jame pasiūlė išsiųsti iš Lietuvos buvusį ministrą pirmininką A. Merkį ir buvusį užsienio reikalų ministrą J. Urbšį. Liepos 17 d. į SSRS buvo ištremti A. Merkys (į Saratovą) ir J. Urbšys (į Tambovą)²² su šeimomis. Liepos 23 d. enkavėdistas Charitonovas į Liubiankos kalėjimą išvežė vienuolika suimtųjų: buvusius vidaus reikalų ministrus K. Skučą, J. Čapliką ir S. Leoną, buvusius VSD direktorius J. Statkų ir A. Povilaitį, buvusį saugumo policijos darbuotoją P. Lašą-Spiridonovą, buvusį Lenkijos premjerą A. Prystorą (Prystor), valstybės saugumo ir kriminalinės policijos apygardos viršininką J. Kazlauską, žvalgybos karininkus K. Dulksnį, P. Kirli, J. Matusaitį²³. 1940 m. rugpjūčio 17 d. Maskvos kalėjimuose jau buvo 42 kaliniai iš Lietuvos ir dar du kaliniai atsidūrė Minske. Dar 1940 m. liepos mėn. krikdėmai spėjo, kad galėjo būti suimta apie 1000 įvairių įsitikinimų žmonių²⁴. Vėliau išleistuose straipsniuose ir studijose įsitvirtino nuomonė, kad liepos 11–14 ir 18–19 d. buvo suimta 2000 žmonių²⁵. Šiuo metu nustatyta, kad iki 1940 m. rugpjūčio mėn. pabaigos buvo suimta 1313 asmenų (87 – birželio mėn., 769 – liepos mėn. (pavyzdžiui, liepos 30 d. buvo suimti broliai Steponas, Simas ir Pranas Trakimai²⁶, liepos 31 d. – buvęs finansų ministras V. Petrusis²⁷), 457 rugpjūčio mėn.)*, o iki metų pabaigos – dar 1472 (375 – rugsėjo mėn., 468 – spalio mėn., 396 – lapkričio mėn., 233 – gruodžio mėn.)²⁸. To pakako, kad daugybė žmonių imtų slapstytis arba bėgtų į Vokietiją. Tuometinėse VSD ataskaitose minima, kad

²⁰VSD. 1940 m. liepos 27 d. biuletėnis Nr.213, LCVA. F. R-754. Ap.3. B. 311. L. 6.

²¹Tremtinys. 1989. Nr.7. P.8.

²²Urbšys J. Lietuva ir Tarybų Sąjunga lemtingais Lietuvai 1939-1940 m. V., 1988. P. 33.

²³Lietuvių archyvas. T. 2. P. 268; NKVD rezidento Jefimovo 1940 m. liepos 23 d. pranešimas Nr.52, LYA, f. K-1, ap. 49, b.828, l. 92.

²⁴VSD 1940 m. liepos 20 d. biuletėnis Nr.209, LCVA. F. R-754. Ap. 3. B. 311. L. 19.

²⁵Lietuvių enciklopedija. T. 15. P. 367.

²⁶Ten pat. P. 685.

²⁷Ten pat. P. 500.

* Tai tik asmenys, kurių pavardės žinomos. Šiuo metu nustatyta ne daugiau 90 % suimtųjų žmonių pavardžių.

²⁸Lietuvos gyventojų genocidas, t. 1, V., 1999, p. 50, 58.

tokių žmonių galėjo būti apie tūkstantis²⁹. Su sukomunistinto VSD pagalba 1940 m. birželio – liepos mėn. stalininio teroro vykdytojams palanki dirva buvo beveik paruošta: valdžios aparato sudėtis visiškai pakeista tikrąją valdžią perdavus patikimiausiems LKP nariams, vietoje likviduotos valstybinės policijos sukurta ginkluota milicija. Pirmieji suėmimai paralyžavo kiekvieną lietuvių bandymą neorganizuotai priešintis okupantams ir jų vykdytai politikai. Jau vėliau vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojas P. Gladkovas 1940 m. birželio–rugsėjo mėn. laikotarpį pavadino NKVD centrinio aparato organizavimo periodu³⁰.

Sovietinių institucijų vieta organizuojant terorą

Būtina sovietinės teroro politikos vykdymo grandis buvo specialūs teismai ir neteisminiai organai. Pirmiausia – Ypatingasis Pasitarimas (1934 m. lapkričio 5 d. įsteigta SSRS vidaus reikalų liaudies komisariato Ypatingajame pasitarime buvo keletas narių: SSRS vidaus reikalų liaudies komisaras, jo pavaduotojas, NKVD įgaliotinis Rusijos SFSR, NKVD Vyriausiosios darbininkų ir valstiečių milicijos valdybos viršininkas ir tos respublikos, kurios teritorijoje sudaryta byla, vidaus reikalų liaudies komisaras. Tokie ypatingieji pasitarimai veikė iki 1953 m. rugsėjo 1 d.). 1940–1941 m. būtent ypatingieji pasitarimai skelbė nuosprendžius daugeliui Lietuvoje NKVD suimtų žmonių. Kiti specialūs teismai – tai SSRS Aukščiausiojo Teismo karinė kolegija ir apygardos karinis tribunolas (nuo 1934 m. liepos 10 d. jie turėjo teisę nagrinėti “tėvynės išdavimo, šnipinėjimo, teroro, diversijų bylas ir karių kontrrevoliucinių nusikaltimų bylas”), geležinkelių ir vandens transporto teismai (įsteigti atitinkamai 1930 m. lapkričio 27 d. ir 1934 m. birželio 7 d.; jie panaikinti 1957 m. vasario 12 d.) nagrinėję transporto srityje įvykdytų valstybinių nusikaltimų bylas), NKVD kariuomenės kariniai tribunolai³¹ (įsteigti 1932 m., panaikinti 1953 m. rugsėjo 11 d) tuo laikotarpiu Lietuvoje buvo mažiau veiklūs.

1940 m. lapkričio 30 d. Lietuvos SSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas paskelbė įsaką “Dėl laikino RSFSR baudžiamųjų, civilinių ir darbo įstatymų taikymo Lietuvos SSR teritorijoje”³². Tuomet Lietuvoje oficialiai pradėjo galioti garsusis Rusijos SFSR BK 58 straipsnis, nors 1940 m. birželio-lapkričio mėn. suėmimai buvo pagrindžiami būtent šio kodekso nuostatomis (*Žr. Priedas Nr. 1*). NKVD Lietuvos piliečiams buvo pradėjusi taikyti dar formaliai neįvestus Sovietų Rusijos įstatymus. Būtent BK 58 straipsnyje buvo numatyta galimybė teisti kiekvieną nepriklausomos valstybės veikėją už “antisovietinę veiklą”, kadangi tariamoji kaltė buvo siejama su anksčiau eitomis pareigomis. Pavyzdžiui, liepos 12 d. suimtą J. Rimvydą vidaus reikalų liaudies komisaro A. Guzevičiaus teikimu 1941 m. gegužės 24 d. teisė SSRS NKVD Ypatingasis pasitarimas.

²⁹VSD 1940 m. liepos 18 d. biuletenis Nr.208, Ten pat. F. R-756. Ap. 3. B. 311. L. 24.

³⁰P.Gladkovo 1940 m. lapkričio 16 d. įsakymas Nr. 0046, LCVA. F. R-756. Ap. 6. B. 13. L. 95.

³¹Represii 30 – 40-ch g. v. Tomskom krae. Tomsk, 1991. S. 5-7.

³²LSSR teisingumo liaudies komisaro P.Pakarklio instrukcija, LCVA. F. R-761. Ap. 1. B. 1. L. 26.

J. Rimvydas buvo apkaltintas pagal Rusijos SFSR BK 58 straipsnio 11 skirsnį pateikus tokią kaltinamąją išvadą: “[...] būdamas kontrrevoliucinės nacionalistinės tautininkų partijos nariu nuo 1933 m., Šaulių organizacijoje nuo 1935 m., Jaunlietuvių organizacijoje nuo 1935 m. ir būdamas vadovaujančiuose dviejų paskutinių organizacijų postuose, per eilę metų iki šių organizacijų paleidimo aktyviai diegė šių kontrrevoliucinių organizacijų politiką, nukreiptą ginti fašistiniam-smetoniniam režimui šalyje – tuo pačiu išdavė darbo liaudies interesus ir padėjo fašistiniam siautėjimui Lietuvoje”³³. Taigi žmogus įkalinamas dėl to, kad iki okupacijos buvo trijų organizacijų narys.

1940 m. gruodžio 9 d. įsteigus Lietuvos SSR NKVD karinį tribunolą³⁴ buvo galutinai baigta suėmimų vykdymo ir įforminimo grandinė.

Dar 1940 m. liepos mėn. buvo imtasi “antisovietinių elementų” apskaitos: buvo sudaryti suimtinių žmonių sąrašai. Lietuvoje buvo išplėstos “liaudies priešų” paieškos, jau anksčiau pradėtos Sovietų Sąjungoje. Pagal SSRS NKVD 1940 m. rugsėjo 3 d. įsakymą buvo atsiųsti anksčiau sudaryti “kontrrevoliucinių organizacijų” dalyvių ir užsienio žvalgybų agentų, gyvenančių Lietuvoje, “trockininkų, nacionalistų, baltųjų emigrantų”³⁵ sąrašai. SSRS NKVD Vyriausioji valstybės saugumo valdyba lapkričio 18 d. P. Gladkovui atsiuntė raštą dėl “baltarusių nacionalistų paieškos”³⁶, nuolat buvo vykdoma lenkų nacionalistų apskaita, ieškoma žydų trockininkų (17 Lietuvos trockininkų buvo suimta dar 1940 m. liepos mėn.)³⁷. Byloms sudaryti buvo panaudoti ir likviduotų organizacijų archyvai, kurie atsidūrė NKVD rankose. 1940 m. rugsėjo 3 d. buvo pareikalauta 15 lietuvių organizacijų, 6 žydų organizacijų (A. Mapu draugijos, Kneses Izroel, sionistų jaunimo draugijos “Gordonija” ir kt.), vienos vokiečių organizacijos (Evangelikų misijos draugijos) ir rusų organizacijos (Lietuvos piliečių rusų susivienijimo) bylų. Turėjo būti peržiūrėtos Lietuvos kariuomenės atsargos karininkų sąjungos, Kunigaikštienės Birutės karininkų šeimų moterų draugijos, lietuvių tautininkų sąjungos, Lietuvos katalikų susivienijimo ir kitų organizacijų bylos³⁸. Visi uždraustų organizacijų narių sąrašai turėjo nedelsiant patekti į “antisovietinių elementų” apskaitą. Rudenį apskaita jau buvo vykdoma remiantis SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo V. Merkulovo išleistu specialiu įsakymu. Vietoje sąrašų kiekvienam žmogui turėjo būti sudaromos bylos. Visi uždraustų organizacijų narių sąrašai turėjo nedelsiant patekti į “antisovietinių elementų” apskaitą. Pradėjus įgyvendinti SSRS NKVD 1939 m. spalio 11 d. įsakymą Nr.001223, 1940 m. lapkričio 28 d. A. Guzevičius išleido įsakymą Nr.0054 (“Apie apsileidimą antisovietinio ir socialiai svetimo elemento apskaitoje”), kuriuo minėtą 1939 m.

³³LCVA. F. R-756. Ap. 6. B. 27. L. 4.

³⁴LSSR vidaus reikalų liaudies komisaro įsakymas Nr. 82, Ibid, b. 5, l. 25.

³⁵NKVD Maskvos srities valdybos 1940 m. rugsėjo 12 d. raštas A.Guzevičiui // LCVA. F. R-754. Ap. 3. B. 2. L. 25.

³⁶Ten pat. L.7.

³⁷Dokumentas be pavadinimo, parašo ir datos, LVOA. F. 1771. ap. 2. B. 225. L. 38.

³⁸VSD 1940 m. rugsėjo 3 d. raštas Nr.943, Ten pat. Ap. 1. B. 356. L. 97.

įsakymą pritaikė vietos sąlygoms. Į sąrašinę apskaitą turėjo būti įtraukti visi asmenys, kurie “dėl savo socialinės ir politinės praeities, tautinių-šovinistinių nuotaikų, religinių įsitikinimų, moralinio ir politinio nepatvarumo yra priešingi socialistinei santvarkai ir todėl gali būti [...] išnaudoti antisovietiniams tikslams”³⁹. Tokiais pirmiausia tapo arba turėjo tapti visi Lietuvos policininkai (saugumo ir kriminalinės policijos, geležinkelio, viešosios ir pasienio policijos pareigūnai), teismų ir prokuratūros darbuotojai, žymūs valstybės valdininkai (buvę ministrai ir pan.), apskričių viršininkai ir komendantai, visi Lietuvos kariuomenės Generalinio štabo II skyriaus karininkai, Tautininkų sąjungos ir jaunalietuvių vadovai (pradedant apylinkių komitetais), tautininkų ir jaunalietuvių spaudos bendradarbiai, studentų korporacijų (“Neo-Lithuania”, “Lietuva”, “Vilnija”, “Romuva” ir kt.) nariai, atsargos karininkai, Verslininkų sąjungos, Darbo rūmų, Šaulių sąjungos (pradedant būrių vadais) vadovai. Visus šiuos žmones numatyta slapta suregistruoti ir įtraukti į suimtinų asmenų sąrašus.

V/s ltn. Zaidenvurmas (Zajdenvurm) 1940 m. sausio 8 d. numatė sąlyginį registruotinių žmonių skaičių – 320 tūkst. buvusių partijų ir organizacijų narių. Kas septintas lietuvis turėjo patekti į šiuos sąrašus, tarp jų turėjo būti 16 tūkst. tautininkų, 80–100 tūkst. šaulių, 38–40 tūkst. jaunalietuvių, 2 tūkst. voldemarininkų, 160 tūkst. įvairių katalikų organizacijų narių⁴⁰. Sovietinio režimo priešų laikytas kiekvienas nepriklausomoje Lietuvoje politinį ar visuomeninį aktyvumą parodęs žmogus. Vien tarp Kauno aukštųjų mokyklų 384 dėstytojų suskaičiavo 78 likviduotų partijų ir organizacijų narius, tarp 485 vidurinių mokyklų mokytojų – 165, o tarp 340 liaudies mokyklų mokytojų – net 265. Tarp 508 suregistruotų mokytojų ir dėstytojų buvo 152 šauliai, 98 mokytojų sąjungos nariai, 76 tautininkai, 67 Vilniaus vadavimo sąjungos nariai, 39 skautai, 28 jaunalietuviai, 13 ateitininkų, 21 žydų organizacijų narys ir kt. Iš 11 626 gimnazistų ir studentų buvo 4508 potencialūs priešai. Net buvo atsižvelgta į pradinių mokyklų mokinių priklausymą katalikų organizacijai “Angelaičiai”⁴¹.

Nepatikimų žmonių sąrašus papildė tautinių mažumų atstovai – lenkai, žydai, rusai, ukrainiečiai. Pagal SSRS Liaudies Komisarų Tarybos 1940 m. gruodžio 12 d. ir Lietuvos SSR LKT 1940 m. gruodžio 30 d. nutarimus NKVD iki vasario 10 d. privalėjo organizuoti ir visų Lietuvoje gyvenusių lenkų pabėgėlių registraciją. Pagal SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1940 m. spalio 7 d. nutarimą jie turėjo priimti SSRS pilietybę. Pabėgėlių registracija turėjo ir kitų tikslų. Tą patvirtina P. Gladkovo 1940 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr.51: “Registracijos tikslas [...] taip pat nustatyti, kiek atbėgėlių atsisakė priimti Sovietų Sąjungos pilietybę, kad būtų galima išspręsti jų

³⁹Radzevičius V. Pirmieji bolševikų žingsniai, Lietuvių archyvas. T. 1. P. 20.

⁴⁰NKVD Vyriausiosios valstybės saugumo valdybos 2-ojo skyriaus 1-ojo poskyrio viršininko v/s ltn. Zaidenvurmo pažyma, LVOA. F. 1771. ap. 2. B. 225. l. 1.

⁴¹V.Barono 1941 m. sausio 24 d. pranešimas, Ten pat. b. 158. l. 1-2.

klausimą⁴². Tiems, kurie atsisakė priimti kitą pilietybę, buvo pradėtos specialios bylos. Į specialią apskaitą taip pat pateko dvarininkai, fabrikantai, karininkai, policijos pareigūnai. Iki 1941 m. sausio 13 d. NKVD suregistravo 17 939 lenkų karo pabėgėlius (iš jų 9504 – Vilniuje)⁴³. Nors lenkų pabėgėliams už vengimą registruotis buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė, buvo suregistruota tik mažuma jų. Netrukus dauguma suregistruotų pabėgėlių buvo įrašyta į suimtųjų žmonių sąrašus. Kartu su jais iš Lietuvoje gyvenusių lenkų buvo numatyta suimti OZON (Oboz zjednoczenia narodowego (lenk.) – Tautinio susivienijimo stovykla), PPS (Polska partia socjalistyczna (lenk.) – Lenkų socialistų partija), endekų (Narodowa demokracja (lenk.) – Tautiniai demokratai), šaulių, legionierių, harcerų bei jaunimo organizacijų vadovus, policininkus, kalėjimų tarnautojus, prokurorus, teisėjus, karininkus, pasienio apsaugos korpuso karius ir kt. Buvo numatyta, kurios sovietų valdžiai priešiškos Lietuvos tautinių mažumų grupės progai pasitaikius bus likviduotos. Tarp žydų tai buvo kovoję dėl Lietuvos nepriklausomybės savanoriai, visų sionistinių organizacijų vadovai, žydų tautinės draugijos “Betar”, “El-al” ir Žydų kombatantų sąjungos vadovai. Tarp rusų – karininkai, BRP (Bratstvo ruskoj pravdy (rus.) – Rusų tiesos brolija), NTSNP (Nacionalnyj trudovoj sojuz novogo pokolenija (rus.) – Naujos kartos nacionalinė darbo sąjunga) ir dar kelių organizacijų nariai. Tarp ukrainiečių ieškota OUN – (Organizacija ukrainских nacionalistiv (ukr.) – Ukrainos nacionalistų organizacija) ir UNDO – Ukrainos nacionalinio demokratinio susivienijimo narių⁴⁴. Šie suėmimų planai buvo vykdomi 1941 m. pavasarį ir vasarą.

Neteisėtų areštų aplinkybės ir mastai

Dauguma Lietuvoje suimtųjų žmonių bent jau 1940 m. tebebuvo laikomi vietos kalėjimuose, bet patys kalėjimai buvo pertvarkyti pagal NKVD standartus. Iš kamerų būdavo išnešami stalai, taburetės, spintelės. Kaliniai ilgai nesulaukdavo medicinos pagalbos. Visa tai, kaip ir antisanitarinės sąlygos, oro ir šviesos trūkumas, buvo papildomos kalinių fizinio ir psichologinio spaudimo priemonės. Tai patvirtindami galime pasiremti ir Sovietų Sąjungos NKVD Kalėjimų valdybos sanitarijos inspekcijos 1941 m. pranešimu: “[...] Dėl kalėjimų perpildymo daugelyje kalėjimų kaliniai miega ant grindų, ant dviejų aukštų gultų ir netgi ant grindų po gultais. [...] Bendrose kameroje dėl ankštumo dažniausiai nebuvo stalų, dėl to buvo maitinamasi antisanitarinėmis sąlygomis. [...]. Kai kur po mėnesį ir ilgiau nebuvo muilo, kalinių drabužiai buvo skalbiami nereguliariai arba visai neskalbiami. Dėl perpildytų kamerų nešvaros kaliniai utėlėti. Daugelyje kalėjimų nesilaikoma maitinimo normų, neduodama cukraus, nereguliariai duodama mėsos ir žuvies, produktai gaunami prastos kokybės. Maistui naudojami moliniai arba mediniai dubenėliai, todėl jų

⁴²LCVA. F. R-756. Ap. 6. B. 16. L. 122-124.

⁴³1941 m. sausio 13 d. NKVD Vyriausiosios valstybės saugumo valdybos 3-iojo skyriaus poskyrio viršininko (parašas neįskaitomas) pažyma, LVOA. F. 1771. Ap. 2. B. 151. L. 4.

⁴⁴Numatytų suimti asmenų kategorijų sąrašas (be datos), LYA, f. K-1, ap. 10, b. 5, l. 270-274.

sanitarinė būklė prasta. Daugelyje kalėjimų indai neplaunami. Maistas arba verdamas du kartus, arba tirštai išvirtas atskiedžiamas virintu vandeniu”⁴⁵.

1940 m. rudenį suėmimų mastas greitai pranoko NKVD tardymo galimybes. Rugsėjo 11 d. Lietuvos kalėjimuose kalėjo 4125 kaliniai, iš jų 2047 – nuteisti, 2070 – tardomi⁴⁶. Iš pastarųjų dauguma buvo kaltinami pagal 58 straipsnį – “už kontrrevoliucinius nusikaltimus”. Kas mėnesį suėmimų mastas vis didėjo. 1941 m. sausio 1 d. tardomų kalinių buvo padaugėję iki 3075 (rugsėjo 26 d. buvo 2467), o vasario 1 d. jų jau buvo 3481⁴⁷. Bendras kalinių skaičius 1941 m. balandžio 1 d. pasiekęs 6200 žm. skaičių (3892 tardomi ir 2308 nuteisti), birželio 10 d. dėl kalinių išvežimų sumažėjo iki 5900 žm. (4149 tardomi ir 1751 nuteisti) (**Žr. 4, 6, 7 lenteles**).

Yra žinomos 1768 asm. pavardės, kurie buvo suimti 1941 m. sausio-gegužės mėn.: sausio mėn. suimti 269 žm., vasario mėn.-401 žm., kovo mėn. – 298 žm., balandžio mėn. – 465 žm., gegužės mėn. – 335 žm. Iki 1941 m. gegužės 19 d. Lietuvos SSR NKGB (be Vilniaus miesto valdybos) baigė ir perdavė sovietiniams teismams (ir ypatingiesiems pasitarimams) 703 bylas (763 žmonių). Iš jų NKGB Tardymo skyrius baigė 368 bylas (427 žmonių), kiti NKGB centriniai skyriai – 60 bylų (100 žmonių) ir apskričių skyriai – 275 bylas (305 žmonių). Tardymo skyrius baigė 35 grupines bylas (94 žmonių): pagal 58 straipsnio skirsnius (“tėvynės išdavimas”, “šnipinėjimas”, “kontrrevoliucinė propaganda ir agitacija”, “kova su revoliuciniu judėjimu”) buvo apkaltinti 26, pagal 59 straipsnį – 2, pagal 84 straipsnį – 66 žmonės. Buvo dar 332 bylos pavieniams žmonėms: 208 žmonės kaltinti pagal 58 straipsnio skirsnius (“tėvynės išdavimas”, “pagalbos tarptautinei buržuazijai teikimas”, “šnipinėjimas”, “terorizmas”, “diversijos”, “kontrrevoliucinė propaganda ir agitacija”, “nepranešimas”, “kova su revoliuciniu judėjimu”). Dar 7 žmonės kaltinti pagal 59, 109 ir 193 straipsnius (kariniai nusikaltimai), 118 – pagal 84 straipsnį (**Žr. Priedas Nr. 12**). Pastarasis straipsnis buvo taikomas už nelegalų sienos perėjimą. Sovietiniai pasieniečiai pasienio zonoje nužudė daugybę Lietuvos žmonių (Marijampolės apskrityje – P. Abromaitį, I. Ivaškevičių, P. Jasiukevičių, Tauragės valsčiuje – L. Čeporių, J. Liūbiną, V. Matutį, K. Žitkų ir kt.)⁴⁸. Ir jeigu nuo teroro bėgę žmonės vis dėlto pakliūdavo į NKVD pasienio kariuomenės dalinių kareivių rankas, juos kaltindavo būtent pagal 84 straipsnį. Iš visų tais metais baigtų bylų 42 % buvo sudaryta sulaukytiems pasienyje žmonėms, 22 % – buvusiems policininkams ir saugumo policijos agentams, 10 % – uždraustų organizacijų vadovams (**Žr. 2 lentelę**).

Bet labai dažnai suimtieji po keletą mėnesių nesulaukdavo net formalaus kaltinimo. Tai matyti iš v/s ltn. Charčenkos(Charčenko) 1941 m. gegužės 13 d. pranešimo Lietuvos SSR NKGB Vilniaus miesto valdybos viršininkui mjr. Šarokui. Jame teigiama, kad negavus formalių leidimų suėmimams

⁴⁵Kokurin A.I. Evakuacija zaključennyh... S. 3.

⁴⁶1940 m. rugsėjo 11 d. žinios apie kalinių skaičių, LCVA. F. R-756. Ap. 6. B. 38. L. 1.

⁴⁷LSSR NKVD Kalėjimų skyriaus 1941 m. sausio mėn. pranešimas, LYA, f. 139, ap. 1, b. 1, l. 34, 51.

⁴⁸Bėgančiųjų kerštas. P. 49, 54.

žmonės būdavo suimami ir po keletą dienų laikomi NKGB Vilniaus miesto valdybos pastato rūsiuose⁴⁹. Netgi jei būdavo leidimas suimti, kaltinimus pateikdavo gerokai vėliau. NKGB Vilniaus miesto valdyboje net 16 žmonių kaltinimas pateiktas 1941 m. balandžio mėn., nors jie buvo kalinami nuo 1940 m. liepos–rugpjūčio mėn. Bendras vaizdas Vilniuje buvo toks:

Praėjus mėnesiui po suėmimo, kaltinimas buvo pateiktas 31 žmogui,

praėjus 1,5 mėn.	– 37 žm.
“ 2 “	– 8 “
“ 3 “	– 5 “
“ 3,5 “	– 2 “
“ 4 “	– 7 “
“ 5 “	– 3 “
“ 6 “	– 7 “
“ 7 “	– 2 “
“ 8 “	– 14 “

Iš viso – 116 žm.⁵⁰

Šimtai žmonių be jokios, net formalios priežasties buvo kaltinami pagal Sovietų Rusijos BK standartus. Minėtame ltn. Charčenkos pranešime informuojama apie 256 Vilniaus miesto kalinius, kuriems iki 1941 m. gegužės 13 d. taip ir nebuvo pareikšta jokio kaltinimo. Iš jų 96 žmonės buvo įkalinti dar 1940 m. (liepos mėn. – 16 žmonių, rugpjūčio – 19, rugsėjo – 26, spalio – 14, lapkričio – 15, gruodžio mėn. – 3 žmonės). Be to, dar 311 kalinių nebuvo pratęsti suėmimo ir tardymo terminai (paprastai šių formalumų enkavėdistai paisė ir suklastotose bylose), iš jų 76 buvo suimti 1940 m. liepos – rugpjūčio mėn., 104 – rugsėjo – gruodžio mėn., 131 – 1941 m. sausio – kovo mėn.⁵¹. Tokia padėtis buvo ne vien NKGB Vilniaus miesto valdyboje. NKGB Tardymo skyrius 1941 m. gegužės 19 d. turėjo 827 tardomuosius, iš kurių 517 žmonių buvo kalinami nepratęsus suėmimo ir tardymo terminų. Tokia padėtis buvo toleruojama nepaisant 1938 m. lapkričio 17 d. J. Stalino ir V. Molotovo pasirašyto VKP (b) CK ir SSRS MT nutarimo dėl “Suėmimų, prokurorų priežiūros ir tardymo tvarkos” (*Žr. Priedas Nr. 2*). Pastarajame nutarime reikalauta baigti tardymą per nustatytą laiką, prokurorams – griežtai laikytis baudžiamojo-procesinio kodekso nuostatų ir pan.⁵².

⁴⁹LYA, f. K-1, ap. 10, b. 5, l. 322.

⁵⁰Ten pat. L. 322-323.

⁵¹NKGB 2-ojo skyriaus darbuotojo v/s ltn. Potapovo (Potapov) 1941 m. gegužės 19 d. pranešimas v/s mjr. d.Bykovui, Ten pat. L. 319.

⁵²Об арестах, прокурорском надзоре и ведении следствия, Г. Саббо, Невозможно молчать, т.1, Таллин, 1996, 430.

Kitos prievartos formos (kankinimai)

Dauguma kalinių patirdavo “būtinų tardymo veiksmų” poveikį. Tuomet NKVD ir NKGB tardytojai daugiausia rėmėsi plataus agentūros tinklo darbu ir fizine bei psichine prievarta. Viena ir kita buvo tiesiog neatsiejama. Ko nepavykdavo gauti pasitelkus slaptus agentus, ko suimtas savo noru nepasakydavo, tai buvo siekiama išgauti kankinimais. NKVD ir NKGB sistemoje tai buvo dangstoma žodžiais “fizinis poveikis”, “aktyvus tardymas” ir pan. Kankinimai buvo sankcionuoti pačiu aukščiausiu lygiu. VKP(b) CK 1937 m. oficialiai leido naudoti “fizinį poveikį”. 1939 m. sausio 10–20 d. VKP(b) CK dar kartą patvirtino, kad “fizinio poveikio metodą kaip išimtį būtina taikyti ir ateityje aiškių ir nepalūžusių liaudies priešų atžvilgiu kaip visiškai teisingą ir tikslingą metodą”⁵³. Tik NKVD ir NKGB centriniai, o pirmiausia – kvotų (tardymo) skyrių darbuotojai turėjo teises tardomiesiems skirti kankinimus (tereikėjo gauti viršininų leidimą). Pačius pirmuosius suimtuosius – 41 tautininką, 8 liaudininkus, 5 krikdemus, 3 socialdemokratus, 4 jaunalietuvius, 5 šaulius, 16 voldemarininkų, 11 trockininkų, 35 buvusius policininkus ir kalėjimų prižiūrėtojus, 3 saugumo valdininkus, 23 buvusius Lietuvos saugumo agentus, 6 žydų ir 3 lenkų tautinių organizacijų narius ir dar keletą dešimčių kitų kalinių – iškart pradėjo tardyti E. Rozausko vadovaujama VSD Kvotų dalis⁵⁴. Tarp tardomųjų – buvęs ministras pirmininkas ir švietimo ministras L. Bistras, gen. št. plk. K. Dulksnys, Tautininkų sąjungos pirmininkas D. Cesevičius, ūkininkas J. Jakštas, buvęs žemės ūkio ministras J. Aleksa ir kt. Pirmąja auka tapo liepos 11 d. suimtas ir po dviejų dienų Kauno sunkiųjų darbų kalėjime nužudytas buvęs Valstybės Tarybos referentas mjr. J. Tomkus⁵⁵.

Nepaisant suėmimo priežasties visi kaliniai buvo kuo žiauriausiai tardomi. Kalinį V. Gulbiną mušė guminėmis lazdomis ir daužė kumščiais, B. Bartininkui revolverio vamzdžiu subadė krūtinę ir pečius⁵⁶, A. Palaitį lazdomis mušė per sprandą ir kojų blauzdas iki nualpimo, kunigą J. Čekavičių tardė išrengtą, revolveriu daužė veidą, galvą trunkė į sieną ir t.t. Tiems, kuriems kankindami sulaužydavo rankas, pirštus ar šonkaulius, nesuteikdavo gydytojo pagalbos. Kankinimo metodų NKVD ir NKGB tardytojai buvo apmokomi instruktorių iš Sovietų Sąjungos. Jokių dokumentų apie kankinimus, apie kalinių nukankinimą ar sušaudymus nebuvo paliekama. Tik 1941 m. birželio pabaigoje Petrašiūnų kapinėse buvo surastas 41 kovo-birželio mėn. nužudyto kalinio lavonas, 21 iš jų liko neatpažinti. Visi jie buvo sužaloti, surištomis rankomis ir kojomis. Nė vienas nebuvo nužudytas tik šūviu. Aukos buvo muštos ir bdytos įvairiais įrankiais. Kiekvienam padaryta po 4-12 žaizdų. Kai kurios kūno dalys (nosis, liežuvis, pirštai ir lyties organai) visai

⁵³Suvenirov O.F. Narkomat oborony I NKVD v predvoennye gody, Voprosy istorii. 1991. No 6. S. 32.

⁵⁴E. Rozausko suvestinė apie Kvotos daliai priklausančių suimtųjų tardymą (ne anksčiau kaip 1940 m. rugpjūčio 17 d.), Tremtinys, 1989, Nr.7, p. 8.

⁵⁵Juozas Tomkus gimė 1896 m. 1922-1923 m. tarnavo Lietuvos žvalgybos skyriuje, nuo 1934 m. – Valstybės Tarybos referentas (žr.: Lietuvos enciklopedija. T. 31. P. 302). Okupantų buvo laikomas aktyviu voldemarininku.

⁵⁶Lietuva bolševikų okupacijoje. Chicago, 1979. P. 48.

nupjautos. Galvos, rankų ir kojų kaulai dažnai sulaužyti⁵⁷. Nors kai kurios iš atpažintų aukų buvo nuteistos mirties bausme sušaudant (žinoma, kad 1941 m. kovo 26 d. sušaudytas 1 kalinys, balandžio 10 d. – 9, balandžio 23 d. sušaudytas 2 kaliniai, gegužės 19 d. – 12 kalinių, birželio 2 d. – 2, birželio 10 – 11 kalinių, birželio 22 d. – 6 kaliniai)⁵⁸, iš tikrųjų matėsi, kad iki paskutinės gyvenimo akimirkos kaliniai buvo kankinami (**Žr. 6 lentelę**). Lietuvos kalėjimuose mirė 48 asmenys, iš jų 27 buvo įvykdyta mirties bausmė, kiti buvo nukankinti žiauriai tardomi.

Be to nuo pat pradžių NKVD darbuotojai apiplėšdavo suimtuosius – nusavindami jų asmeninius daiktus, konfiskuodami kitą turtą. Jau rugsėjo 19 d. buvo pažymėta, kad “NKVD apskričių skyriai per kratas iš areštuotų asmenų šeimų atima įvairius daiktus: baldus, radijo aparatus, amžinuosius plunksnakočius [...]”⁵⁹. Pati NKVD viršūnė dalijosi nacionalizuotus butus, konfiskuotus privačius automobilius. Metų pabaigoje šis plėšikavimas buvo legalizuotas. Gruodžio 9 d. P. Gladkovas, konstatavęs, kad “NKVD bendradarbiai tiek Kaune, tiek provincijoje savo butuose turi baldų ir kitokių dalykų, priklausiusių pabėgusiems iš Lietuvos liaudies priešams”⁶⁰, leido komisariato darbuotojams visą pasigrobtą turtą “nusipirkti”. Prasidėjus karui, visas konfiskuotas asmeninis suimtųjų turtas (pinigai, auksinės ir sidabrinės monetos, valiuta, apdovanojimai) buvo išvežtas į Sovietų Sąjungą ir daugiau nebuvo sugrąžintas (**Žr. Priedus Nr. 13-14**).

Nuosprendžiai ir jų vykdymas

NKVD ir NKGB tardytojų baigtos bylos būdavo siunčiamos į Maskvą, kur kiekviename Ypatingojo pasitarimo posėdyje buvo įrašomi nuosprendžiai. Iš 1671 bylos, kuriose įrašyti vienokių ar kitokių teisminių institucijų nuosprendžiai, 1020 bylų nuosprendžius paskyrė Ypatingasis pasitarimas. 1941 m. buvo išsiųsta gerokai daugiau kalinių. Iki masinių trėmimų gausiausios kalinių grupės į SSRS kalėjimus ir lagerius buvo išgabentos 1941 m. balandžio pabaigoje ir birželio pradžioje: Komijos lageriuose atsidūrė 1 338 asmenys (tiek žinoma pavardžių). Didžiausios kalinių grupės iš Lietuvos į GULAG-o lagerius buvo išgabentos 1941 m. balandžio 20–30, birželio 6 ir 16 d. Balandžio mėn. NKVD iš Lietuvos išgabeno pirmą tikrai didelę kalinių grupę – ne mažiau kaip 777 žmones (tikslus skaičius nežinomas). Birželio 6 d. buvo išsiųsti dar 628 kaliniai, o birželio 16 d. – 747. Prasidėjus Sovietų Sąjungos – Vokietijos karui išvežti dar 1365 kaliniai (2 pakeliui mirė)²². 1941 m. iki birželio 26 d. į Sovietų Sąjungos gilumą buvo išvežti 3565 kaliniai (neįskaitant birželio 14-18 d. deportacijų aukų, kurie buvo tiesiai gabenami į lagerius, apeinant kalėjimus). GULAG-o statistikoje pažymėta, kad 1940 m. sausio 1 d. lageriuose kalėjo 1344, 1941 m. sausio 1

⁵⁷Braziulis V. Kankinių kūnai Petrašiūnų kapinėse, Ten pat. P. 87, 89.

⁵⁸S. Vaitiekus, Kaip Lietuvos žmonės buvo naikinami 1941 metų pavasarį, Respublika, 1998, Kovo 10.

⁵⁹A. Guzevičiaus 1940 m. rugsėjo 19 d. įsakymas Nr.6, Ten pat. B.16. L.227.

⁶⁰Įsakymas Nr.0061, Ten pat. B. 13. L. 94.

d.–1245 lietuviai) (**Žr. 5 ir 6 lenteles**). Išvežtieji atsidūrė Archangelsko sr. lageriuose – 163 žm., 145 - Sol Ilecko kalėjime, 598 – Gorkio kalėjime, 111 – Karelijos lageriuose, 132 – Kazachijos lageriuose, 1338 - Komijos lageriuose (620- Pečlage, 200 - Sevpečlage, 66 - Sevželdorlage, 254 - Vorkutlage), 39 - Norillage, 31 – Sverdlovsko srities lageriuose, 103 Vologdos srities lageriuose (76 – Vytegorlage). Likusiųjų kalinimo vietos nežinomos⁶¹.

Dauguma 1941 m. Sovietų Sąjungos lageriuose ir kalėjimuose įkalintų lietuvių formaliai tebebuvo tardomieji, jiems dar nebuvo pritaikytas joks Sovietų Rusijos BK straipsnis. Šie formalumai atlikti 1941 – 1942 m. žiemą, pagal SSRS Aukščiausiojo teismo 1941 m. gruodžio 11 d. nutarimą “Dėl bylų vedimo asmenims, įvykdžiusiems nusikaltimą laikinai prieš užimtoje teritorijoje” (**Žr. Priedas Nr. 3**). Nurodyta patraukti į baudžiamąją atsakomybę visus asmenis, kurie būdami Sovietų Sąjungos teritorijoje įvykdė nusikaltimus. Jeigu teritorija, kurioje buvo įvykdytas nusikaltimas laikinai užimta prieš, nuosprendžius numatyta skelbti tos sąjunginės respublikos vardu, kurios teritorijoje vyksta bylos svarstymas. Nuosprendžiai buvo skiriami pagal tos sąjunginės respublikos baudžiamąjį kodeksą, kurios teritorijoje buvo įvykdytas nusikaltimas⁶². Atgaline data sudarytos bylos buvo nusiųstos SSRS NKVD Ypatingajam pasitarimui. Visi kaliniai buvo apkaltinti pagal 58 straipsnio skirsnius ir už akių nuteisti 5–25 metams laisvės atėmimu, kai kuriems paskirta aukščiausioji bausmė – sušaudymas. Norilske buvo sušaudyti plk. A. Sidabras, plk. ltn. J. Lavinskas, kpt. S. Gromnickas, kpt. B. Salikas, ltn. A. Kvedaras, ltn. A. Levinas, ltn. R. Žikorius, ltn. Bakšys, j. ltn. Jasinskas, j. ltn. Pukys-Pukelevičius, eiliniai K. Bartkevičius, S. Mikalavičius ir A. Švirinas⁶³. Iš 604 kalinių, 1941 m. liepos 3 d. patekusių į Gorkio kalėjimą (iš pradžių – į paskirstymo punktą, liepos 15 d. – į kalėjimą), tik 114 buvo nuteisti Lietuvoje. Visi kiti dar buvo tardomi. O juk vien dėl kalinimo sąlygų kaliniai patirdavo daugybę fizinių kančių. Ten kalėjęs K. Umbražiūnas prisimena: “Kamera buvo skirta 27 žmonėms, o joje gulėjo, sėdėjo ir stovėjo 50 kalinių. Naktį žmonės gulėdavo ant gultų ir po gultais, ant takelio prie kampe stovinčio kubilo “parašos”, kiti ant jos ir sėdėdavo. Nebuvo jokio patalo. [...] Visus kankino alkis. [...] Kai kurie kaliniai alkį malšindavo sūdytu vandeniu, nuo kurio baisiai ištino”⁶⁴. Po tardymų Maskvos karinės apygardos karinis tribunolas nuteisė mirties bausme gen. št. mjr. V. Bulvičių, kpt. J. Kilių, teisininką ir ats. ltn. A. Kamantauską, ltn. J. Sadzevičių, karo lakūną L. Žemkalnį, mokytoją S. Mockaitį, mokytoją ir rašytoją A. Skripkauską, Pavilnio geležinkelio stoties viršininką J. Gobį. 1941 m. gruodžio 18 d. jie visi buvo sušaudyti Gorkio kalėjime. Be minėtų lietuvių kalinių, dar buvo sušaudyti: buvęs valstybės kontrolierius Z. Starkus (Sverdlovske), S. Riautas (Sverdlovsko sr.),

²² Kokurin A.I. Evakuacija zaključennyh... S. 23.

⁶¹ Lietuvos gyventojų genocidas. T. 1. P. 58.

⁶² Постановление пленума Верховного суда СССР, RFVA, f. 9474, ap. 1, b. 124, l. 70; Плг. Г. Саббо, Невозможно молчать, т.2, 952.

⁶³ Ibid., p. 294 – 303.

⁶⁴ Sadzevičienė-Vabalienė d. Byla Nr. 34229... P. 48 – 49.

J. Rėklaitis (Archangelsko sr.), kpt. A. Petruškevičius, A. Paltarokas (Gorkio kalėjime), V. Pliuškevičius-Pliuškonis (Sverdlovsko sr.), D. Virkutienė (Gorkio kalėjime), M. Adlieris (Sol Ilecke)⁶⁵ ir kt. Lageriuose nuteisti lietuviai sudarė didelę 1941–1944 m. nuteistų kalinių dalį. Iš viso 1941–1944 m. SSRS NKVD Ypatingasis pasitarimas nuteisė 96 006 lageriuose įkalintus žmones, iš jų 10 087 – mirties bausmė⁶⁶. Lietuvių buvo nuteista daugiau kaip 5 tūkst. (žinoma apie 5415 nuosprendžių), iš jų apie 618 paskirta mirties bausmė. Sušaudyti 568 Lietuvos piliečiai. Likusieji dažniausiai buvo įkalinti 10 metų (26,4 %), 8 metams (23,4 %) ir 5 metams (20,8 %). Iki karo pradžios mirties nuosprendžiai dar buvo tvirtinami SSRS Aukščiausiojo teismo Karinės kolegijos ir Baudžiamosios-teisminės kolegijos, buvo peržiūrimi VKP (b) CK Politinio biuro komisijos ir tvirtinami VKP (b) CK. Ypatingojo pasitarimo nuosprendžiai nebuvo galutiniai. Prasidėjus karui mirties bausmės buvo vykdomos pagal L. Berijos 1941 m. lapkričio 15 d. raštą Valstybinio Gynybos komiteto pirmininkui J. Stalimui (*Žr. priedas Nr. 4*). Pagal šį raštą, SSRS NKVD Ypatingasis pasitarimas gavo teisę (dalyvaujant SSRS prokurorui) skirti mirties bausmes “už kontrevoliucinius nusikaltimus ir ypatingai pavojingus nusikaltimus nukreiptus prieš SSRS valdymo tvarką”⁶⁷. Ypatingojo pasitarimo nuosprendžiai tapo galutiniais. Siekiant nuslėpti tokią padėtį, 1955 metais pradėtas mirties aplinkybių ir datų falsifikavimas. Iki 1955 m. rugsėjo mėn. nuteistų mirties bausmė artimiesiems buvo pranešama, kad tie asmenys “nuteisti 10 metų laisvės atėmimo bausmė, be teisės susirašinėti, o jų buvimo vieta nežinoma”⁶⁸. 1955 m. rugpjūčio 13 d. Sovietų Sąjungos komunistų partijos CK prezidiumas nusprendė leisti KGB nustatyti atsakymų dėl mirties bausmės teikimo tvarką. Pagal SSRS KGB 1955 m. rugpjūčio 24 d. sprendimą sušaudytų žmonių artimiesiems buvo pranešama, kad kaliniai “buvo nubausti 10 metų laisvės atėmimo bausmė ir mirė įkalinimo vietose” (*Žr. priedas Nr. 6*). Remiantis šiuo sprendimu mirties datos buvo falsifikuojamos iki pat 1990 metų pradžios (*Žr. priedas Nr. 5*).

Vis dėlto ne visi lietuviai buvo iš karto nuteisti, kai kurie daugelį metų laukė SSRS NKVD Ypatingojo pasitarimo nuosprendžio. Išskirtine tapo buvusio Lietuvos Respublikos prezidento A. Stulginskio byla, kurioje buvo kaltinama net 18 žmonių. Visi jie nuo 1941 m. birželio mėn. buvo laikomi Kraslage, bet dauguma nuosprendžio taip ir nesulaukė, nes SSRS MGB Ypatingasis pasitarimas savo bausmes nekaltiems žmonėms paskyrė tik 1952 m. vasario 27 d. Beveik 11 metų iškalintiems žmonėms – A. Stulginskiui, buvusiam teisingumo ministru S. Šilingui, buvusiam švietimo ministru J. Tonkūnui, mjr. J. Pranculiui, buvusiam pasienio policininkui P. Vizgirdui, plk.

⁶⁵ Lietuvos gyventojų genocidas. T. 1. P. 7, 479, 501, 509, 549, 551, 611, 739.

⁶⁶ GULAG-o viršininko v/s III rango komisaro Nasedkino (Nasedkin) 1944 m. rugpjūčio 17 d. pranešimas apie GULAG-o darbą 1941 – 1944 m., RFVA. F. 9414. Ap. 1. B. 68. L. 35.

⁶⁷ NKVD liaudies komisaro L. Berijos 1941 m. lapkričio 15 d. raštas J. Stalinui, Šiuolaikinės dokumentacijos saugojimo centras (toliau – ŠDSC), f. 89, ap. 18, b. 9, l. 1-2; Plg. Г. Саббо, НЕВОЗМОЖНО МОЛЧАТЬ, т.2, 964.

⁶⁸ 1956 m. balandžio 5 d. SSRS KGB pirmininko I. Serovo raštas SSRS MT pirminkui N. Bulganinui, ŠDSC, f. 89, ap. 18, b. 35, l. 1-2; Plg. Г. Саббо, НЕВОЗМОЖНО МОЛЧАТЬ, т.2, 1011-1012.

A. Pošiūniui buvo pridėta dar po 25 metų⁶⁹. Net 10 žmonių nesulaukė 1952 m. ir fiktyvios bylos formalaus sudarymo.

Neteisėtų areštų pasekmės

1940-1941 metais, iki didžiojo trėmimo birželio 14 d., buvo suimta 6 606 žm., kurie buvo apkaltinti politiniais nusikaltimais. Iš jų 3 434 išvežti į lagerius (tiek pavardžių žinoma, archyviniai šaltiniai teigia, kad buvo išvežta 3565 kaliniai). Tarp pastarųjų GULAG'o lageriuose mirė 849 (24,7 %) ⁷⁰ (**Žr. 5 lentelę**), likusieji dingo be žinios. Kai kurie nuteistieji už valiutines operacijas, buitinius ir ūkinius nusikaltimus pagal 1942 m. balandžio 29 d. SSRS NKVD ir prokuratūros direktyvą – buvo paleidžiami iš įkalinimo vietų ir siunčiami į darbo kolonas. Lietuviai, kurių laisvės atėmimo bausmės baigėsi karo laikotarpiu, buvo paliekami lageriuose kaip “laisvai samdomi”, be teisės iki karo pabaigos palikti lagerio darbų rajono (**Žr. Priedas Nr. 8 ir 10**)⁷¹. Be to, į šią kategoriją pateko ir dalis sulaikytų už nedidelius kriminalinius nusikaltimus. 1946 m. birželio 24 d. ši tvarka buvo panaikinta. Bet buvusiams kaliniams, kurie kalinimo metu vykdė antisovietinę veiklą arba jos nevykdė, bet buvo “socialiai pavojingi” (dėl savo ankstesnės veiklos) – vėl sudaromos bylos ir siunčiamos į Ypatingąjį pasitarimą (**Žr. Priedas Nr. 9**)⁷². Nuosprendžiai – laisvės atėmimas (“už veiklą”) arba tremtis (ссылка - rusų k.) iki 10 metų (“už socialinį pavojingumą”).

Pagal SSRS Aukščiausios Tarybos prezidiumo 1948 m. vasario 21 d. įsaką, visą paskirtą laisvės atėmimo bausmę iškalėję kaliniai (“nacionalistai, antisovietinių organizacijų nariai, keliantys pavojų dėl savo antisovietinių ryšių ir priešiškos veiklos ir t.t.”) turėjo būti apgyvendinti tremtyje (ссылка на поселение - rusų k.), MGB priežiūroje (Kolymoje, Novosibirsko sr. ir Krasnojarsko kr. 50 km. šiauriau Transsibiro geležinkelio, centrinėje Kazachijos dalyje) (**Žr. Priedas Nr. 7**)⁷³. Išimtis padaryta tik negalintiems judėti be pašalinių pagalbos ir tiems, kuriuos jau reikia nuolat prižiūrėti, t.y. visiškiems invalidams (akliems, neturintiems kojų, nesikeliantiems iš lovos invalidams)⁷⁴ (**Priedas Nr. 11**). Į Lietuvą sugrįžo tik 482 buvę kaliniai arba tik 14 proc. NKVD duomenimis Lietuvoje prasidėjus karui liko 3336 kaliniai (žinomos 2112 pavardės)⁷⁵, iš kurių apie 400 nužudyta karo pradžioje (žinoma daugiau kaip pusė pavardžių).

Kalinių sudėtis

⁶⁹Krasnojarsko krašto KGB valdybos vyr. tardytojo kpt. Melnikovo (Mel'nikov) 1961 m. rugsėjo 16 d. išvada, LYA, f. K-1, B. 42880/3 (A.Stulginskio baudžiamoji byla), T. 5. L. 261 – 266. 1954 m. birželio 2 d. minėti nuteistieji SSRS Aukščiausiojo Teismo karinės kolegijos sprendimu buvo paleisti.

⁷⁰ Lietuvos gyventojų genocidas, t.1, p. 52

⁷¹ SSRS NKVD ir prokuratūros 1942 m. gegužės 7 d. nurodymas Nr. 194/17/11692/c, RFVA, f. 9401, ap.12, b. 128, l. 18-19; Plg. Г. Саббо, Невозможно молчать, т.2, 1028-1031, 1127-1128.

⁷² Г. Саббо, Невозможно молчать, т.2, 1030-1031

⁷³Ten pat, т.2, 1019.

⁷⁴ 1948 m. birželio 4 d. Pitovranovo, Volkovo, Esaulovo ir Gercovskio pasiūlymas, Ten pat, t. 2, p. 1183.

Tarp 1939 m. ir 1940-1941 m. įkalintų Lietuvoje 6606 žmonių buvo 6242 vyrai (94,5 proc.) ir 364 moterys (5,5 proc.). Tarp kalinių buvo ir 52 moksleiviai (0,8 proc.) iki 16 metų amžiaus, ir 101 kalinys (1,5 proc.) buvo vyresnis negu 60 metų.

Tautinė sudėtis. Tarp suimtų ir įkalintų Lietuvoje 6606 žm. buvo: 3835 lietuviai (58,1 %), 1664 lenkai (25,2 %), 334 žydai (5,1 %), 262 rusai (4,0 %), 93 baltarusiai (1,4 %), 52 vokiečiai (0,8 %), 58 kitų tautybių (0,9 %) ir 308 tautybė nenustatyta (4,7 %). Tautinė represuotų asmenų sudėtis artima Lietuvos gyventojų tautinei sudėčiai (žr. 9 lentelę), bet jei imsime atskiras represuotų asmenų kategorijas, pastebėsime gana ryškius skirtumus. Lenkų tautybės asmenų buvo gerokai daugiau tarp suimtųjų iki 1941 m. birželio 14 d. – 25,19 proc., tarp asmenų, kurių represijos būdas nežinomas, lenkų buvo 29,3 proc., o daugiausia jų, kaip jau minėta, buvo tarp tų, prie kurių pavardžių vardyne ir lentelėse žymime “lageris (tremtis)”, t. y. 32,1 proc. Iš jų vardyne nurodyti 583 pabėgėliai iš Lenkijos, tačiau jų galėjo būti ir daugiau. Tarp šių pabėgėlių buvo ir daug žydų, dėl to šios tautybės asmenų tremtinių (13,5 proc.) bei “lagerio (tremties)” (11,8 proc.) grupėse, palyginti su Lietuvos gyventojų procentine sudėtimi (8,3 proc.), yra daugiau. Be to, Lietuvoje veikė daugybė žydų religinių ir tautinių organizacijų, daugelis jų buvo stambių įmonių, fabrikų savininkai, klestintys prekybininkai

Socialinė ir profesinė sudėtis. Tarp suimtų ir įkalintų Lietuvoje 6606 žm. buvo: 1036 tarnautojai (15,7 %), 912 darbininkų (13,8 %), 789 ūkininkai (11,9 %), 362 amatininkai (5,5 %), 350 studentų ir moksleivių (5,3 %), 342 karininkai (5,2 %), 251 mokytojas (3,8 %), 250 policininkų (3,8 %), 153 prekybininkai ir įmonių savininkai (2,3 %), 138 inžinieriai (2,1 %), 134 teisininkai (2,0 %), 98 kareiviai (1,5 %), 76 rašytojai ir menininkai (1,2 %), 67 medikai (1,0 %), 47 dvasininkai ir vienuoliai (0,7 %), 32 dvarininkai (0,5 %) ir t.t. Tarp suimtų ir Lietuvoje kalintų asmenų taip pat daugiausia buvo tarnautojų, bet palyginti su tremtiniais ir išvežtaisiais į lagerius, buvo kur kas daugiau darbininkų ir amatininkų. Taip buvo dėl to, kad daug jų buvo suimta už nelegalų sienos perėjimą, neatvykimą į darbą, valiutines operacijas. Be to, į šią kategoriją pateko ir dalis sulaikytų už nedidelius kriminalinius nusikaltimus.

⁷⁵ Lietuvos gyventojų genocidas, t.1, p. 58

1 lentelė Bendrieji duomenys apie represuotus Lietuvos gyventojus 1939, 1940 06-1941 06

Represijos pobūdis	Vyrai		Moterys		Vaikai iki 16 metų amžiaus		Vyresni kaip 60 metų		Mirė represijos vietose		Grįžo į Lietuvą		Likimas nežinomas	
	sk.	proc.	sk.	proc.	sk.	proc.	sk.	proc.	sk.	proc.	sk.	proc.	sk.	proc.
Suimti Lietuvoje (1941, 1940-1941 m.)	6242	94,5	364	5,5	52	0,8	101	1,5	243 ^a	3,7	2531 ^b	38,3	398	6,0
iš jų išv. į lagerius ir kalėjimus	-	-	-	-	-	-	-	-	849	24,7	482	14,0	2103	61,3
Iš viso	20251		10210		6011		1669		6738		9121		14602	

a - kilus VokietijosSSR karui, 195 kaliniai nužudyti Rainiuose, Pravieniškėse, Červenyje, Ašmenos kalėjime, netoli Bigosovo geležinkelio stoties ir kitur, 27 kaliniams įvykdytas mirties nuosprendis, 21 kalinys mirė Lietuvos kalėjimuose.

b - vieni iš šių kalinių buvo išlaisvinti 1941 m. birželio 23 d. sukilėlių, kiti kilus karui patys išsilaisvino; 180 kalinių buvo paleista anksčiau, neįstengus sudaryti jiems bylų, 319 išsilaisvusiųjų po karo buvo vėl suimti.

2 lentelė

Represuotų 1939, 1940 06 - 1941 06 asmenų socialinė padėtis

Nr.	Soc. padėtis	Iš viso		Įkalinta iki 1941 06 06	
		sk.	%	sk.	%
1	Agronomai	111	0,4	36	0,5
2	Amatininkai	713	2,4	362	5,5
3	Darbininkai	2354	8,0	912	13,8
4	Dvarininkai	160	0,5	32	0,5
5	Dvasininkai, vienuoliai	146	0,5	47	0,7
6	Inžinieriai	277	0,9	138	2,1
7	Karininkai	525	1,8	342	5,2
8	Kariškiai	909	3,1	98	1,5
9	Kūryb. inteligentija	145	0,5	76	1,2
10	Medicinos darbuotojai	219	0,7	67	1,0
11	Miškininkai	129	0,4	26	0,4
12	Mokytojai	1473	5,0	251	3,8
13	Namų šeimininkės	2430	8,3	134	2,0
14	Policininkai	887	3,0	250	3,8
15	Prekybininkai, įmon. sav.	482	1,6	153	2,3
16	Studentai ir moksleiviai	634	2,2	350	5,3
17	Tarnautojai	2664	9,1	1036	15,7
18	Teisininkai	244	0,8	134	2,0
19	Ūkininkai	6239	21,3	789	11,9
20	Vet. gydytojai	21	0,1	9	0,1
21	Kitos profesijos	102	0,3	82	1,2
22	Profesija nežinoma	8386	28,7	1282	19,4
Iš viso		29250	100,0	6606	100,0

3 lentelė
Represuotų asmenų tautinė sudėtis

Nr.	Tautybė	Lietuvių gyventojų tautinė sudėtis ^a (proc.)	Visi represuotieji 1939, 1941 m.		Suimti iki 41.06.14	
			sk.	proc.	sk.	proc.
1	Lietuvių	67,9	19912	68,1	3835	58,1
2	Rusų	2,5 ^b	532	1,8	262	4,0
3	Lenkų	15,3	4836	16,5	1664	25,2
4	Baltarusių	0,4	155	0,5	93	1,4
5	Žydų	8,3 ^b	2613	8,9	334	5,1
6	Vokiečių	3,4	86	0,3	52	0,8
7	Kitų tautybių	2,2	148	0,5	58	0,9
8	Nežinoma		968	3,3	308	4,7
Iš viso		100,0	29250 ^c	100,0	6606	100,0

4 lentelė

Suėmimų dinamika 1939, 1940 06-1941 06

Suėmimo data	Suimtų žmonių skaičius	Išvežtų į lagerius ir kalėjimus žmonių sk.	Nužudytų žmonių skaičius	Išsilaisvino žmonių skaičius	Žmonių skaičius, kurių likimas nežinomas
1939 m. rugsėjis-spalis	383	362 ^a	-	-	21
1940 m. birželis	87	-	-	-	-
1940 m. liepa	769	-	-	-	-
1940 m. rugpjūtis	457	-	-	5	-
1940 m. rugsėjis	375	-	-	2	-
1940 m. spalio	468	-	-	11	-
1940 m. lapkritis	396	-	-	16	-
1940 m. gruodis	233	-	-	35	-
Iš viso 1940 06-1940 12 31	2785	-	-	69	-
1941 m. sausis	269	-	-	35	-
1941 m. vasaris	401	-	-	15	-
1941 m. kovas	298	-	-	33	-
1941 m. balandis	465	-	-	25	-
1941 m. gegužė	335	-	-	13	-
Iš viso 1941 01 01-1941 05	1768	-	27	121	-
Vokietijos-SSRS karo pradžioje		743	147	2112	-
Tiksli data nežinoma	1670	2329	21	49	605
Iš viso	6606	3434	195	2351 ^b	626

a - išvežta į Baltarusijos kalėjimus iki 1939 m spalio 28 d.

b - iš jų po karo suimta 319.

5 lentelė

KALINIMO VIETŲ GEOGRAFIJA, mirtingumas įvairiuose lageriuose

Kalinimo vieta	Iš viso išvežta į lagerius žmonių	Išvežta į lagerius suimtų 1941 06 14-18 d.	Išvežta į lagerius žmonių, kurie buvo suimti 1940 06-1941 06	Mirė lageriuose		Grįžo į Lietuvą		Likimas nežinomas	
				sk.	proc.	sk.	proc.	sk.	proc.
Archangelsko sr.	436	273	163	173	39,7	23	5,3	240	55,0
Čkalovo sr.:									
Solileckas	145	-	145	37	25,5	10	6,9	98	67,7
Gorkio sr.:	701	103	598	388	55,4	31	4,4	282	40,2
Gorkio kalėjimas	598	-	598	325	54,3	-	-	-	-
Unžlagas	103	103	-	63	61,3	-	-	-	-
Karelija	111	-	111	-	-	-	-	111	100,0
Kazachija	154	22	132	-	-	-	-	154	100,0
Komija:	1450	112	1338	394	27,2	109	7,5	947	65,3
Pečlagas	620	-	620	-	-	-	-	-	-
Sevpečlagas	200	-	200	-	-	-	-	-	-
Sevželdorlagas	66	-	66	-	-	-	-	-	-
Vorkutlagas	366	112	254	-	-	-	-	-	-
Kiti lag.	198	-	198	-	-	-	-	-	-
Krasnojarsko kr.	2464	2425	39	1441	58,4	752	30,5	271	18,4
Norillagas	474	435	39	213	45,0	-	-	-	-
Rešotai	1990	1990	-	1228	61,7	-	-	-	-
Molotovo sr.:									
Usollagas	296	296	-	212	71,6	7	2,4	77	26,0
Sverdlovsko sr.:	418	387	31	117	28,0	67	16,0	234	56,0
Sevurallagas	387	387	-	-	-	-	-	-	-
Vologdos sr.	106	3	103	19	17,9	-	-	87	82,1
Vytegorlagas	76	-	76	-	-	-	-	-	-
Vietovė nežinoma	1068	294	774	203	55,9	11	1,0	854	43,1
Iš viso	7349	3915	3434	2984	40,6	1010	13,7	3355	45,7

6 lentelė
Nuosprendžiai 1939, 1940, 1941 metais įkalintiems asmenims

Nuteista bausmei lageryje	Nuteistųjų skaičius	Nuteistųjų proc.	Pastabos
3 m.	721	13,3	
5 m.	1127	20,8	
8 m.	1266	23,4	
10 m.	1429	26,4	
15 m.	39	0,7	
20 m.	50	1,7	
Mirti	645	11,9	Nuosprendis įvykdytas 595 asmenims; Lietuvos saugumo departamento duomenimis, 27 iš jų sušaudyti Lietuvoje
Kitomis bausmėmis	98	1,8	
Iš viso nuteista	5415	100,0	
Iš viso suimta ir kalinta iki Vokietijos-SSRS karo ^a	10521		

a - kartu su 1941 06 14-18 išvežtais į lagerius asmenimis.

7 lentelė

Kalinių skaičiaus kitimas 1941 m. sausio – birželio mėn.

Data	Kalinių skaičius	Iš jų tardomų	nuteistų
Sausio 1	4452	3075	1377
Vasario 1	5493	3481	2012
Kovo 1	5842	3898	1944
Balandžio 1	6200	3892	2308
Gegužės 1	5708	4193	1515
Birželio 1	6095	4245	1850
Birželio 10	5900	4149	1751

Lentelė sudaryta remiantis: VRMA. F. 139. Ap. 1. B. 1. L. 34, 51, 75, 100, 131, 148; SSSR NKVD Kalėjų valdybos viršininko M. Nikolskio (Nikol'skij) 1941 m. birželio 22 d. sudarytas kalinių evakuacijos planas // RFVA. F. 9413. Ap. 1v. B. 10. L. 301. Sausio 1 d. duomenys neapima kalėjų Nr. 8 – 12, todėl kalinių skaičiaus kitimas gali būti kitoks.

BK straipsnio ir skirsnio numeris	Už ką
12	kūno sužalojimas
14	senaties taikymas
24	priverstinis patalpimas į ligoninę
28	šnipinėjimas
48	būtiniosios ginties peržengimas
52	amnestija arba malonės taikymas
58-1 iki 58-14	kontrevoliucijos nusikaltimai
58-1a - 58-1d	tėvynės išdavystė
58-1e, 58-1d	nepranešimas apie šeimos nario rengiamą išdavystę
58-3 - 58-6	išdavystė valst. paslapties
58-2	ginkluotos gaujos įsibrovimas, sukilimas
58-4	pagalba tarpt. buržuaz. veikti prieš SSRS
58-5	lenkimas paskelbti karą SSRS
58-6	ekonominis šnipinėjimas
58-7	pinigų apyv., ekon., transp., prekyb. pakirtimas ekon. kontrrevol.
58-8,	teroristinis aktas
58-9	Diversija
58-10	kontr. literatūros gamin., platinimas, laikymas
58-11	dalyvavimas kontrrevoliucinėje organizacijoje
58-12	nepranešimas apie kontrrevoliucinį nusikaltimą
58-13	nepranešimas antivalstybinį nusikaltimą
58-14	sabotažas
59-3c	darbo drausmės laužymas transporte
59-3	ginkluotos gaujos organizavimas, užpuolimai
59-4, 59-5	karinės tarnybos vengimas
59-6	atsisakymas vykdyti prievolės karo meto sąlygomis
59-7	nacionalinės nesantaikos kėlimas
59-8	dokumentų klastojimas
59-9	kontrabanda
59-10	padėjimas nelegaliai pereiti sieną
60	mokesčių nemokėjimas
61	atsisakymas vykdyti prievolės ir valstybės užduotis
64	karinės prievolės įskaitos taisyklių pažeidimas
68, 69	Šaukimo į karo tarnybą vengimas
72	naudojimasis padirbtais dokumentais
74	chuliganizmas
76	valdžios atstovų įžeidimas
77	valdžios diskreditavimas
78	dokumentų pagrobimas iš valstybinių įstaigų
79	valstybinio turto sunaikinimas ar sugadinimas
79-4	aplaidumas
82	pabėgimas

BK straipsnio ir skirsnio numeris	Už ką
84	įvažiavimas ar išvažiavimas iš SSRS be paso ar leidimo
85	savivališkas miško grobimas
87	savivališkas derliaus grobimas
87-a	žemės nacionalizavimo įstatymų pažeidimas
88	melagingų žinių suteikimas civiliniams aktams
91-1	trukdymas vykdyti rinkimų teisę
92	atsisakymas liudyti teisme ar tardymo metu
103	naminės varymas
107	spekuliacija žemės ūkio ir plataus vartojimo prekėmis
111, 111-a	aplaidumas
112	aplaidumas
113	valdžios diskreditavimas
116	valstybės lėšų išėikvojimas
117, 118	kyšio ėmimas ir davimas
120	dokumentų klastojimas
122	mokyklose vaikų mokymas tikybos
123	apgaukinėjimas prietarams sukelti
124-125	rinkliavos religinių grupių naudai
126	religinių apeigų atlikimas valstybinėse įstaigose
128-a, 128-c	nekokybiškos produkcijos gamyba, sukčiavimas
128, 129	valstybinio turto sunaikinimas ar sugadinimas
131	valstybinės paslapties perdavimas į užsienį
132	valstybinio ar visuomeninio turto grobstymas
136-141	nusikaltimai asmens gyvybei
137	Tyčinis nužudymas
142-145	kūno sužalojimas
146	žiaurus sumušimas
148	Sveiko žmogaus patalpinimas į psichiatrinę ligoninę
160	valdžios atstovų įžeidimas spaudiniuose
161	šmeižimas
162	vagystė
163, 164	vogto daikto įsigijimas, laikymas, vogimas
164-a	vogto ginklo įsigijimas
165	atviroji vagystė
166	gyvulių vogimas iš valstiečių
167	plėšimas panaudojant pavojingą gyvybei smurtą
169	sukčiavimas
182	sprogmenų, šaunamųjų ginklų gamyba, įsigijimas
182-1	pornografijos gamyba
191	naudojimasis privačia radijo stotimi
192	privalomų nutarimų pažeidimas
193-1 - 193-31	kariniai nusikaltimai
193-2	įsakymo nevykdymas
193-4	vertimas pažeisti kario pareigas
193-5, 193-6	pavaldinio įžeidimas kariniam viršininkui

BK straipsnio ir skirsnio numeris	Už ką
193-7	dezertyravimas
193-10	mobilizacijos vengimas
193-12	simuliuojamas ligos karo tarnybai išvengti
193-14	Ginklo įsigijimas iš kario ir platinimas
193-17	aplaidumas
193-20 - 193-22	karinės paslapties išdavystė
193-25	karinės paslapties pagarsinimas
193-26	kario susirašinėjimas su SSRS priešais
193-28	turto atėmimas karo būtinybės priedanga
193-29	Blogas elgimasis su belaisviais

Procesiniai straipsniai: Byla nutraukiama	
4-1	mirus kaltinamajam
4-2	susitaikius su nukentėjusiuoju
4-3	nesant nukentėjusio skundo
4-4	suėjus senaties terminui
4-5	nesant kaltinamojo veiksmuose nusikaltimo požymių
4-6	amnestija arba malonė
204-a	nutraukia bylą tyrimo organai
204-b	dėl nepakankamų įkalčių

Priedas Nr. 5

Nr.	Pavardė, vardas, tėvavardis	Gimimo metai	Bylos Nr.	Nuosprendžio data	Kas teisė	Nuosprendžio įvykdymo tikra data	Nuosprendžio įvykdymo falsifikuota data	Suklastotos mirties datos įrašymo data
1.	Adomulis Kazys, Bronislovo	1906	P-7463	1942 06 17	OSO	1942 08 01	1943 02 12	1956 05 05
2.	Bagdonas- Bagdonavičius Valerijonas, Beno	1909	P-11266	1942 10 14	OSO	1942 12 02	1944 12 05	1958 03 13
3.	Balčiūnas Mečys, Gaudento	1906	P-10355	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1944 10 19	1956 07 03
4.	Bardauskas Stasys, Vlado	1883	P-13884	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1944 10 18	1957 10 04
5.	Beleckas Povilas, Jono	1903	P-11914	1942 06 27	OSO	1942 09 18	1948 04 19	1956 03 31
6.	Bičiūnas Vytautas, Jono	1893	P-12006	1942 10 17	OSO	1942 11 04	1945 11 18	1960 03 28
7.	Bliumenzonas Abelis, Mejero	1897	P-10310	1943 01 02	OSO		1943 10 17	1962 04 24
8.	Bložė Jonas, Jurgio	1894	P-10753	1942 06 17	OSO	1942 07 17	1944 07 20	1958 01 06
9.	Budrevičius Kazys, Vinco	1897	P-12855	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1944 11 05	1957 05 20
10.	Budrys Vladas, Igno	1913	P-11907	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1945 10 18	1956 12 28
11.	Bukaitis Juozas, Izidoriaus	1900	P-12578	1942 06 17	OSO	1942 06 23	1948 02 16	1956 07 07
12.	Buožis Juozas, Jono	1897	P-11875	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1944 10 13	1957 06 12
13.	Burdulis Leonas, Karolio	1903	P-12787	1942 09 12	OSO	1942 10 27	1942 11 01	1942 11 11
14.	Cirtautas Kazys, Alekso	1907	P-14320	1942 10 17	OSO	1942 12 02	1942 10 17	1989 11 10
15.	Čarneckis Voldemaras, Antano	1893	P-12006	1942 10 17	OSO	1942 11 04	1944 11 14	1957 07 09
16.	Čepas Kazys, Adomo	1905	44008/3	1942 09 12	OSO	1942 10 24	1942 11 01	1942 11 11
17.	Dailidė Adolfas, Juozo	1908	P-12878	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1944 07 17	1958 08 27
18.	Damušis Pranas, Antano	1902	P-12793	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1945 07 15	1956 01 17
19.	Daniliūnas - Danilevičius Ipolitas, Kazio	1902	P-14284	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1942 10 09	1963 04 02
20.	Daunoras Adolfas, Jono	1903	P-14026	1942 06 17	OSO	1942 07 17	1942 07 17	1962 09 05
21.	Eismantas Stasys, Julijono	1898	P-12004	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1944 10 18	1957 04 19
22.	Fijalkauskas Vaclovas, Prano	1909	P-12476	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1944 11 25	1959 02 04
23.	Gineika Stasys, Leono	1891	P-13596	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1946 12 08	1956 07 26
24.	Gonta Bronius, Mykolo	1909	P-14457	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1944 10 18	1956 12 28
25.	Grabys Domas, Antano	1897	P-13951	1942 03 07	OSO	1942 03 28	1943 04 09	1959 05 25
26.	Gražiškauskas Viktoras, Silvestro	1901	P-12063	1942 07 08	OSO	1942 11 21	1942 12 17	1990 01 22
27.	Gražulis Jonas, Jono	1900	P-14281	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1944 09 12	1958 03 31
28.	Grebliauskas Albinas, Juozo	1907	P-18972	1942 11 04	OSO	1943 01 11	1944 11 12	1957 06 17
29.	Ignatavičius Aleksandras, Vlado	1896	P-12006	1942 10 17	OSO	1942 11 04	1942 12 18	1957 08 21
30.	Iškauskienė Ona, Petro	1896	P-14384	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1942 12 15	1956 05 12
31.	Jurgelis Mečys, Klemenso	1891	P-13148	1942 10 17	OSO	1942 12 02	1944 12 15	1958 01 10
32.	Kalnietis Liudas, Antano	1905	P-13147	1942 10 17	OSO	1942 12 02	1944 12 12	1960 01 14
33.	Kapočius Viktoras, Antano	1897	P-12809	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1947 10 19	1956 09 05
34.	Karpalavičius Jonas, Jokūbo	1913	39074/3	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1945 03 15	1960 02 20
35.	Kumpauskas Jonas, Juozo	1899	P-14980	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1944 12 13	1956 06 14
36.	Lapšys Adolfas, Juozo	1899	P-13149	1942 10 17	OSO	1942 12 02	1946 11 14	1956 02 24

Nr.	Pavardė, vardas, tėvavardis	Gimimo metai	Bylos Nr.	Nuosprendžio data	Kas teisė	Nuosprendžio įvykdymo tikra data	Nuosprendžio įvykdymo falsifikuota data	Suklastotos mirties datos įrašymo data
37.	Laurinavičius Vincas, Juozo	1907	P-14324	1942 10 17	OSO	1942 12 02	1947 06 30	1955 12 09
38.	Liepa Steponas, Jurgio	1902	P-14286	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1944 09 19	1957 07 17
39.	Martišius Anicetas, Jono	1902	P-11280	1942 10 03	OSO	1942 11 02	1945 03 13	1957 04 04
40.	Masėnas - Masevičius Klemas, Jono	1900	P-7422	1942 10 03	OSO	1942 11 21	1947 10 21	1989 08 21
41.	Matulis Juozas, Juozo	1900	P-11891	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1951 04 25	1955 09 20
42.	Mockus Leopoldas, Leono	1901	P-10984	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1943 01 25	1958 12 10
43.	Molis Alfonsas, Simono	1908	P-14685	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1944 10 18	1958 03 15
44.	Morkūnas Jonas, Antano	1904	P-8921	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1946 01 06	1956 02 07
45.	Naiman-Mirza-Kričinskas Algirdas, Konstantino	1884	P-12811	1942 05 02	OSO	1942 06 01	1944 07 27	1957 10 31
46.	Nutautas Henrikas, Augustino	1897	P-13094	1942 02 03	OSO	1943 03 12	1945 03 12	1956 12 12
47.	Paalksnis Antanas, Vlodo	1906	P-14855	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1945 03 12	1958 12 31
48.	Petrauskas Vincas, Vinco	1903	P-11886	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1944 10 18	1957 10 12
49.	Petruškevičius Antanas, Lauryno	1896	P-13175	1942 10 17	OSO	1942 11 21	1943 02 26	1956 12 10
50.	Pliuškevičius Vytautas, Kajetono	1906	P-15639	1942 10 17	OSO	1942 12 02	1947 03 18	1956 09 25
51.	Pumputis Antanas, Gabrio	1893	P-12358	1943 01 02	OSO	1943 02 15	1944 03 25	1958 10 30
52.	Remis Bronius, Mykolo	1907	P-13768	1943 01 02	OSO	1943 02 15	1944 02 15	1957 02 04
53.	Rusevičius Antanas, Petro	1902	P-14670	1942 09 12	OSO	1942 10 13	1944 10 18	1957 01 21
54.	Sabulis Juozas, Kazimiero	1910	P-14851	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1948 02 15	1957 01 09
55.	Sapetka Antanas, Jono	1901	P-12948	1942 07 01	OSO	1942 08 25	1945 08 29	1956 02 07
56.	Savickas Kazys, Juozo	1896	P-10752	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1945 11 18	1960 04 25
57.	Selickas Antanas, Petro	1906	P-12467	1942 10 22	OSO	1942 11 05	1944 10 22	1957 12 30
58.	Senkus Benediktas, Vinco	1898	P-14104	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1947 03 17	1957 01 25
59.	Skeberdis Vilius, Jokūbo	1907	P-11700	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1946 08 20	1956 02 27
60.	Slabšys Ignas, Jono	1899	P-12006	1942 10 17	OSO	1942 11 04	1945 02 16	1956 12 29
61.	Starkus Zigmąs Pranas, Simono	1892	P-12082	1942 06 27	OSO	1942 08 25	1944 11 23	1956 04 24
62.	Sutkus Jonas, Antano	1893	P-12006	1942 10 17	OSO	1942 12 10	1944 12 10	1957 06 05
63.	Svitkauskas Juozas, Izidoriaus	1891	P-12800	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1943 12 17	1959 03 03
64.	Šadeika Antanas, Juozo	1894	P-15094	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1944 11 05	1957 02 15
65.	Šalkauskas Aleksandras, Štasio	1906	P-14160	1942 01 27	OSO	1943 03 12	1944 03 12	1957 07 17
66.	Šarkys Albertas, Jono	1903	P-14666	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1946 11 18	1960 05 19
67.	Šilbajoris Povilas, Prano	1910	P-14364	1942 06 08	OSO	1942 10 17	1944 10 17	1957 05 29
68.	Šlapšys Jonas, Adomo	1906	P-12424	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1945 11 05	1956 12 28
69.	Šliažas Jonas, Juozo	1896	P-12319	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1942 12 24	1957 11 16
70.	Tarbūnas Ignas, Igno	1906	P-14835	1942 09 19	OSO	1942 12 22	1944 07 11	1958 10 06
71.	Tauklys Jonas, Antano	1900	P-14276	1942 06 17	OSO	1942 07 17	1945 12 20	1958 11 19

Nr.	Pavardė, vardas, tėvavardis	Gimimo metai	Bylos Nr.	Nuosprendžio data	Kas teisė	Nuosprendžio įvykdymo tikra data	Nuosprendžio įvykdymo falsifikuota data	Suklastotos mirties datos įrašymo data
72.	Urbelis Antanas, Alekso	1895	P-12785	1942 07 01	OSO	1942 08 25	1944 08 25	1956 12 28
73.	Valeniškis Jurgis, Igno	1907	P-12794	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1942 12 17	1958 09 27
74.	Vasiliauskas Balys, Prano	1902	P-13139	1942 10 14	OSO	1942 11 21	1945 06 11	1958 09 11
75.	Žilinskas Aleksandras, Prano	1896	P-12921	1942 09 19	OSO	1942 11 05	1944 11 05	1956 12 18
76.	Žulys Jonas, Antano	1907	P-14451	1942 09 12	OSO	1942 10 18	1946 02 16	1956 05 05

BIBLIOGRAFINIS SĄRAŠAS

Knygos

- Andriušis A.** *18 parų po žeme.* Atsiminimai. K.: Lietuvos polit. kalinių ir tremtinių s-ga, 1991. 181 p.
- Angelaitis T.** *Išlikome gyvi.* Vaizdai iš bolševikų okupacijos. Putnam: Immaculata, 1960. 188 p.
- Ankevičius S.** *Už Uralo, žemės galo.* 1941-1958 tremtinio atsiminimai. V.: Mokslas, 1989. 86 p.
- Antanaitis B.** *Žodžiai iš pragaro.* Atsiminimai. V.: Valst. leidybos centras, 1991. 206 p.
- Anušauskas A.** Lietuvos gyventojų sovietinis naikinimas, V., 1996. 494 p.
- Audėnas J.** *Paskutinis posėdis.* Atsiminimai. Fotogr. leid. V.: Mintis, 1990. 278 p. Orig. *Paskutinis posėdis.* Niujorkas: Romuva. 1966.
- Aušrotas B.** *Laisvės niekas nežadėjo.* V.: Gravititas, [1991] 270 p;
- Bielinis K.** *Teroro ir vergijos imperija Sovietų Rusija.* Niujorkas: Amer. liet. sociald. s-gos lit. fondas, 1963. 309 p.
- Blazas H. (H. Žagarietis)** *Raudonasis siaubas GPU.* Jos veikla apskritai ir siautėjimas Lietuvoje. K.: Valst. . I-kla, 1941. 158 p.
- Brazaitis J.** *Viemų vieni.* Fotogr. leid. V.: "Vilties" sp. 1990. 577 p. Orig. leid. duom.: Chicago: Į laisvę fondas lietuviškai kultūrai ugdyti, 1985.
- Brizgys V.** // *Vatikano mintys ir lietuviai susirinkime.* Putnam: ICC, 1982. 262 p.
- Būtėnas VI.** *Kritusieji už laisvę.* Chicago: Į laisvę fondas liet. kult. ugdyti, 1969. Prieš antr. aut. V.Ramojus. T.2. 1969. 195 p.
- Būtėnas VI.** *Lenklynės su šėtonu.* Chicago: Lietuv. knygos klubas, 1956. 292 p. Prieš antr. aut. V.Ramojus.
- Damušis A.** *Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario 1940-1959 metais.* Antra pataisyta laida. ab. 1990. 53 p.
- Daunoras B.** *Čekisto naguose.* K.: Aut. leid., 1943. 126 p.
- Dovydėnas .L** *Mes valdysime pasaulį.* Atsiminimai. Wood - haven: Romuva, 1970. T.1. 1970. 263 p., T.2. 1970. 269-517 p.
- XX amžius.** Lietuvos valstybingumo problemos / Sudarė G.Duoblys. K.: Šviesa, 1990. 140 p.
- Ešelonai į Rytus.** Lietuvos pedagogams tremtiniams atminti / Lietuvos pedagogų d-ja. Sudaryt. J.Norkevičius. V.: LPD, 1991. 130 p.
- Gaidžiūnas B.** *Vieneri metai ir viena savaitė.* Cleveland: Dirva, 1950. 183 p.
- Gasiūnas J.** *Ledinio pragaro ratai.* Atsiminimai. V.: Mokslas, 1991. 206 p.
- Gervydas A. (Kučas A.)** *Už spygliuotų vielų.* Chicago: Liet. katalikų spaudos d-ja, 1950. 221 p.
- Grenda V.** *Prie Uralo.* ištremties prisiminimai / Kaišiadorių r. tremtinių bendrija. Parengė J.Laurinavičius. Kaišiadorys, 1980. 33 p.

- Grišmanauskas J.** *Tolimieji kvadratai*. New York: J.Kapočius, 1952. 192 p.
- Iš saugumo archyvų.** Apybraižos apie menininkų likimą Lietuvoje. [Kn.] 2. V.: Valst. leidybos centras, 1991. 31 p.
- Ištremtieji: Bolševikų valdžios 1941 birželio 14-16 d.** Spaudai paruošė V.Kemežys ir J.Petrėnas. K.: Estetika, 1941. 46 p.
- Išvežtųjų lietuvių sąrašas (A register of deported lithuanians.** Stalino teroras 1940-41). Sudaryt. L.Kerulis. Chicago: Pasaulio lietuvių archyvas, 1981. 520 p.
- Yla S.** *Žmonės ir žvėrys Dievų miške.* Kaceto pergyvenimai / Baig. str. parašė V.Merkys. K.: Šviesa, 1991. 397 p.
- Juciūtė E.** *Igarkos naujamiestis.* Dok. reportažas iš liet. tremtinių gyvenimo Sibire. Putnam (Conn): The sisters of immaculate conception of the blessed Virgin Mary, 1983. 242 p.
- Juciūtė E.** *Pėdos mirties zonoje.* Niujorkas: LŠS k-tas, 1974. 544 p.
- Jurgaitis J.** *Aukos keliu.* Prisiminimai. V.: ENKO, 1992. 478 p.
- Jurginis J.** *Šiurpus Lietuvos istorijos puslapis.* V.: Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1958. 79 p.
- Kaslas B.** *The Lithuanian strip in Soviet - German secret.* Diplomacy, 1939-1941. Pittston (Pa): Euramerica Press, 1973. 225 p.
- Kaslas B.** *The USSR - Gorman aggression against Lithuania.* New York: Speller, 1973. 543 p.
- Keliuotis J.** *Dangus nusidažo raudonai.* Pirmosios tremties memuarai. Chicago: į laisvę fondas, 1988. 359 p.
- Kot S.** *Listy z Rosji do gen. Sikorskiego.* Londyn: Martins Printers, 1955. 576 s. S. 253-254 - inform. o polakach, aresztowanych przez NKWD po zajęciu Litwy.
- Krėvė V,** *Bolševikų invazija ir liaudies vyriausybė.* Atsiminimai / Sp. parengė A.Zalatorius. V.: Mintis, 1992. 130 p
- Kryžius šiaurėje.** Sudarė E.Ignatavičius. V.: Vyturys, 1992. 463 p
- Lamos tragedija.** Sudaryt. R.Svidinskas. K.: 1990. 22 p.
- Laqueur W.** Europa mūsų laikais, 1945-1992 metų istorija, Vilnius, 1995
- Lietuva.** Liet. enciklopedija: 15 t. 2-asis leid. V.: Lietuvos enciklopedijų red., 1990. 808 p. Orig. leid. duom.: Bostonas: Liet. enciklopedijos l-kla, 1968.
- Lietuva okupacijoje.** Pranešimai Pasaulio Lietuvių Bendruomenės seimui apie okupuotas Lietuvos kai kurias sritis. Paruošė PLB seimo organizacinis komitetas. New York, 1958. 127 p.
- Lietuviai tautininkai komunistų kankiniai.** Tautininkai, neolituaniai, jaunaliuviai, santariečiai / Red. A.Kerulis ir kt. Čikaga: Amerikos Liet. Tautinė s-ga, 1988. 191 p.

Lietuvių archyvas (Bolševizmo metai). [1940-41 įvykiai Lietuvoje. Str. rinkinys] Brooklyn: N.Y., 1952. 436 p.

Lietuvos aneksija. 1940 dokumentai / K.Škirpos ir M.Krygerio archyv. medžiagą sp. parengė [ir paašk., p. 113-117, parašė] L.Gudaitis. V.: Periodika, 1990. 116 p.

Lietuvos archyvai. Str. rinkinys / Vyr. archyvų v-ba prie Lietuvos Ministrų Tarybos. Lietuvos centr. valst. archyvai. Kn. 2. V.: Mokslas, 1989. 208 p.

Lietuvos gyventojų genocidas, t. 1: 1939-1941 m., Vilnius, 1992; Antras pataisytas ir papildytas leidimas, V., 1998. 973 p.

Lietuvos okupacija ir aneksija, 1939-1940: Dokumentų rinkinys, Vilnius, 1993

Lithuania under the soviets. Portr. of a nation, 1940-65 / Ed. by V.S.Vardys. New York: Frederick a Praeger, 1965. 299 p.

Mantas J. *Lietuva bolševikų okupacijoj*. Buenos Aires: Liet. inform. centras P.Amerikoje, 1948. 135 p.

Miglinas S. *Lietuva sovietinės agresijos dokumentuose*. Dokumentai ir svarstymai. Memmingen: Tremtis, 1959. 86 p.

Miglinas S. *Pavergtoji Lietuva*. Memmingen: Tremtis, 1958. 150 p.

Misiūnas R., Taagepera R. *The Baltic states. Years of dependence, 1940-1980*. Los Angeles Berkeley: Univ. of California press, 1983. 333 p.

Narouche E. *The secret life of the political refugee*. New York. a-o.: Vantage Press, 1976. 79 p.

Paltanavičius K. *Gydytojas už spygliuotų vielių*. Prisiminimai. V.: Vyturys, 1991. 155 p.

Prunskis J. *Bėgame nuo teroro*. Iš tėvynės išblokštųjų atsiminimai. Čikaga: Vytauto Did. Šaulių Rinktinė, 1980. 288 p.

Prunskis J. *Bolševikų nužudyti šauliai*. Čikaga: Liet. Šaulių s-gos tremtyje v-ba, 1982. 150 p.

Prunskis J. *Gelbėjimas tremtinių iš Maskvos letenų*. Chicago: Amerikos liet. taryba, 1985. 14 p.

Prunskis J. *Lietuva bolševikų okupacijoje*. Čikaga: Jūrų Šaulių kuopa Klaipėda, 1979. 240 p.

Prunskis J. *Lietuva nacių ir bolševikų vergijoje*. Chicago: ALRK federacijos Chicago Apskr. spaudos sekcija, 1944. 51 p.

Prunskis J. *Lietuviai Sibire*. Chicago: Amerikos liet. b-kos l-kla, 1981. 216 p.

Pulkininkas Alfonsas Sklėrius (1890-1941). [Bukletas] / Paruošė A.Martinionis. V.: FSTI stalinizmo nusikaltimo aukų tyrimo grupė, 1990. 4 p.

Racėnas R. *Komių žemėje*, Kaunas, 1995, 159 p.

Raišupis M. *Dabarties kankiniai*. Lietuvos vyskų, kunigų ir tikinčiųjų kryžiaus kelias pirmoje ir antroje sovietų okupacijoje. Čikaga: Krikščionis gyvenime, 1972. 436 p.

Rakūnas A. *Klasių kova Lietuvoje 1940-1951*. V.: Mokslas, 1976. 216 p.

Rėmeris M. *Lietuvos sovietizacija 1940-1941*. V.:

Lituanus, 1989. 72 p.

Rimkus V. *Lietuvių sukilimas Vilniuje 1941*. Iš asmeniškų prisiminimų ir išgyvenimų. London: Nida, 1984. 95 p.

Rimkus V. *Lietuvių sukilimas Vilniuje 1941*. Londonas: Nida, 1969. 47 p.

Росси Ж. Справочник по ГУЛАГ'у, ч.1-2, М., 1991, 269 с.

Rūkienė S. *Sibiro tremties užrašai*. Klyvlendas: V -s. 1968. D.1. Vergijos kryžkeliuose. 1968. 443 p. D 2. Grįžimas į laisvę. 1970. 526 p.

Rummel R. J. *Lethal Politics, Soviet Genocide and Mass Murder since 1917*, London., 1996, 268 p.

Saudargienė A. *Naikinamieji*. Politinio kalinio pasakojimas. London: Nida, 1985. 224 p.

Siedlecki J. *Losy Polakow w ZSRR w latach 1939-1986*. Londyn: Gryf Pubh, 1987. 440 s.

Система исправительно – трудовых лагерей 1923-1960, Москва, 1998. 599 s.

Staugaitis R. *Lietuviai šiaurėje*. Parengė R.Andrašiūnaitė. V.: Raštija, 1991. 76 p.+19 p. sąrašas.

Suziedelis S. *The sword and the Cross*. A history of the church in Lithuania. Huntington: Our Sunday Visitor Publishing Division, 1988. 246 p.

Suziedelis S. *Vengeance on the Run*. Documents on Stalinist Atrocities During the First Week of the Soviet-German War June 1941. Chicago: Lithuanian Research and Studies Center, 1988. vi+32 p.

Swettenham J. A. *The Tragedy of Baltic States: A Report Compiled from Official Documents and Eyewitnesses' Stories*. London, 1952.

Šarka V. *Pragaro turguje*. V.: Mintis, 1992. 250 p

Šeinius I. *Raudonasis tvanas*. Memuar. proza. V Vaga, 1990. 236 p.

Šerėnas A. *Nežinome savo kaltės*. Iš rusų k. vertė R.Aidietis ir kt. V.: Valst. leidybos centras, 1991. 134 p

Šerėnas A. *Vorkutos mirties lageriai*, Vilnius, 1997.

Šimutis L *Amerikos Lietuvių Taryba*. 30 metų Lietuvos laisvės kovoje, 1940-1970. Čikaga: Amerikos Lietuvių Taryba, 1971. 499 p.

Škirpa K. *Sukilimas*. Dok. apžvalga. Vašingtonas: Aut., 1973. 583 p.

Štromas A. *Politinė sąmonė Lietuvoje ir joje atsispindinčios krašto ateities vizijos*. Londonas: Nida, 1980. 101 p.

Tauras K. *Guerilla Warfare on the Amber coast*. New York: Voyages Press, 1962. 110 p.

"Tautų tėvo" karalystėje. Memuarai / Sudarė A.Masaitis. K: Šviesa, 1991. 216 p.

Tolis A. *Mirties kolona*. Prie Červenės nužudytiems atminti. Atsiminimai. Chicago: Draugas, 1947. 252 p. **Toliušis Z.** *Mano kalėjimai*. Atsiminimai. V.: Mintis, 1991. 330 p.

- Truska L., Kancevičius V.** *Lietuva Stalino ir Hitlerio sandėrio verpetuose*. 1939-1940 rugp. 3 d. polit. įvykių kronika. V.: Mintis, 1990. 254 p.
- Truska L.** *Lietuva 1938-1953 metais*, Kaunas, 1995
- Truska L., Anušauskas A., Petravičiūtė I.**, Saugumas Lietuvoje 1940-1953 m., Vilnius, 1999, 415 p.
- Tumas J.** *Kelias į Červenę*. Atsiminimai [apie lietuvių polit. kalinių žudymą Červenėje]. V.: Firma "Poligrafija", 1990. 96 p.
- Urbonavičienė E. Urbonavičius V.** *Kova su mirtimi*. Iš 1941 birželio 14 d. tremtinių šeimos atsiminimų. Šiauliai: Momentas, 1991. 39 p.
- Urbšys J.** *Atsiminimai*. 2-asis leid. K.: Spindulys, 1990. 188 p.
- Urbšys J.** *Lietuva lemtingaisiais 1939-1940 metais*. V.: Mintis, 1988. 107 p.
- Vardys S.V.** *The Baltic states in peace and war 1917-1945*. I Ed. by V.S.Vardys, R.Misiūnas. Univ. Park; London: The Pennsylvania state univ. press, 1978. 240 p.
- Vardys S.V.** *Soviet colonialism: The Baltic experience*. Chicago: Lith. Amer. Council, 1964. 20 p.
- Vilkaitis A.** *Tremtinio dalia*. Memuarai. K.: Spindulys, 1990. 246 p.
- Vilutis L.** *Likimo mozaika*. Atsiminimai. K.: Liet. polit. kalinių ir tremtinių s-ga, 1992. 207 p.
- Vytenis A.** *The red Star (Raudonoji žvaigždė)*. 52 nuotraukų rinkinys. B.v. 1950. 32 p.
- Wat A.** *Moj wiek. Pamiętnik moviony*. [przedm. C.Milosz; Cz. 1-2. W-wa: Krag, 1983. 375+390 s. T.1. Inform. o masowych deportacjach przeprowadzonych we Lwowie i Wilnie w 1940 i 1941.
- Žemaičių kankiniai**. Rainių miškėlio tragedija 1941. VI.24/25. Fotogr. leid. [V.]: Lietuvos knygos d-ja, [1991] 68 p. Orig. leid. duom.: Hamiltonas: D.LK. Algirdo Šaulių Kuopa, 1977.

Straipsniai

- Adomaitis M.J.** *Pirmieji metai su sovietais*. Okupacijos 50-čiui. [1940-1941 polit. įvykių Lietuvoje apžvalga] // Aidai. Brooklyn, N.Y, 1990. Nr 2. P. 145-146.
- Alšėnas** *Išvežtieji žemaičiai*. // Žemaičių žemė. 1942. Sausio 10, Nr 2. P. 2, sausio 17, Nr 3. P. 2.
- Anušauskas A.** *Labirintai be išėjimų*. [Apie represijų aparatą Lietuvoje 1940-1941] // Jaun. gretos. 1989. Nr 6. P. 18-19.
- Arlauskas A.** *Tik vienas liko gyvas*. [Polit. kalinių, 1941 išvežtų iš Šiaulių kalėjimo į Gorkį, sąrašas] // Tremtinys. 1990. Liepa.
- Astaška A.** *Lietuvos prokuratūra informuoja*. [Apie 1941 suimtą Panevėžio katedros kun. V.Didžioką ir dar 17 asmenų už priklausymą pogr. kontrevoliuc. org. "Lietuvos gelbėjimo k-tas"] // Respublika. 1990. Vas. 2. P. 7.
- Astravas A.** *Prisiminimų nuotrupos 1940-1941 metų*. II Laisvas žodis (Panev.). 1990. Rugp. 10.

2. P. 44-46.

Bagdonas V. *Mirtis prie Lamos ežero.* [Apie Lietuvos ir kt. Pabaltijo respublikų karininkų sunaikinimą Norilsko lageryje] // Kol. darbas (Anyk.). 1989. Lapkr. 14-18.

Bagdonas V. *Mirtis prie Lamos ežero.* [Apie Norilsko lagerio kalinį - karin. ir dail. Alfonsą Sklėrių] Apybraiža // Panevėžio balsas. 1990. Gruod. 11-13.

Baldas V. *Žydų kapai.* [Apie žydų žudynes 1941] / Kaišiadorių aidai. 1989. Rugp. 23.

Baliukonytė G. *Kraupi naktis Juodupėje.* [Apie žudynes 1941] // Trimitas. 1990. Rugp. P. 5.

Banionienė K. *Tėvynė - kelrodė žvaigždė.* [Prisiminimai apie ištrėmimą 1941] // Panevėžio balsas. 1990. Rugs. 23, spal. 4.

Bartašienė J. *Sielskio šeimos tragedija.* [Apie raudonarmiečių išžudytą šeimą Noreikių k., 1941] // Šiaulių naujienos. 1989. Spal. 4.

Bekeris L. *Tragedija Kuliuose neužmiršta.* [Apie 1941 nužudytus žydus] // Mūsų žodis (Skuodas). 1990. Lapkr. 1. P. 4.

Benz E. *Martyrer - Priester der Katholischen Kirche Litauens. II Acta Baltica.* Königstein im Taunus XXV/XXVI. 1989. P. 119-239.

Bielskytė V. *Tragedija prie Nevėžio: kas jos autorius?* [Apie 1941 raudonarmiečių nužudytus medikus] // Laisvas žodis (Panev.). 1990. Rugp. 23.

Biliūnas A. *Lietuvos katalikų bažnyčia po bolševizmo jungu. II Liet. Arch. T.1. P. 66-73.*

Blazas H. *Lietuviai tremtiniai Sibire skaldo akmenis. II Savitarpinės pagalbos žinios.* 1942. Nr 26-27. Lapkr. 9. P. 3.

Bolševikiškas masinis teroras. Sistema ir organizacija. // Naujoji Lietuva. 1943. Nr 78. Balandžio 1. P. 2.

Bolševikiško teroro organizacija. // Naujoji Lietuva. 1943. Nr 73. Kovo 26. P. 3.

Bražas V. *Žmonės plūdo į Lietuvą.* [Apie gyventojų evakuaciją 1939-1941 iš Klaipėdos kr. į Šiaulių a.] // Šiaulių naujienos. 1990. Spal. 12.

Bružas A. *Lietuviai Sibire. II [laisvę.* 1941. Gruod. 10. Nr 145. P. 4.

Bubnys A. *Lietuvių į SSSR Išvežimo vykdytojai.* [Asmenų sąrašas] // Atgimimas. 1989. Bal. 28 (Nr 17). P. 1.

Bulovas R. *NKVD kadru sudarymas 1940 Lietuvoje.* (Vienos apylinkės vinjetė) [Rokiškio a.: Taip pat apie žmonių trėmimą 1941 birž. 14-15] // Nepriklausoma Lietuva. La salle, P.Q., 1989. Rugs. 14. P. 3.

Bumblauskas A. *Atskleista dar viena tragedija.* [Apie pasieniečių vykdytas žmonių žudynes 1941 Plauskinių k. Plungės r.] // Valst. laikr. 1989. Vasario 9.

Бугай Н. Ф. “Погружены в эшелоны и отправлены к местам поселений...”. Л. Берия-Сталину”, История СССР, 1991, № 1, с. 143-160.

- Černiauskas A.** *Sudužusių svajonių metai.* [Iš prisiminimų apie 1939-1940] // Žiburys (Anyk.). 1989. Rugp. 21.
- Česnakavičiūtė R.** *Paskutinis susitikimas su pulkininku Juozu Tumu.* [Iš prisiminimų] // Kauno tiesa. 1989. Lapkr. 30. P. 3.
- Damušis A.** *Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai.* [Iš Čikagoje (JAV) išleistos knygos] // Jaun. gretos. 1990. Nr 6. P. 8-9.
- Daugirdaitė Sruogienė V.** *Pluoštas atsiminimų iš 1939-1944 Vilniuje. II Varpas.* Chicago, 1990. Nr 25. P. 62-78.
- Daunys S.** *Pravieniškių tragedija. II \ laisvę.* 1942. Birž. 26. Nr 147. P. 6.
- Daunoras B.** *Mirties karceriuose. II Panevėžio Apyg. Balsas.* 1941. Nr 2. P. 4; Nr 3. P. 4; Nr 4. P. 4.
- Daunoras B.** *Mirusieji grįžta.* Iš bolševikų pragaro grįžo į tėvynę // Ūkininko patarėjas. 1941 rugsėjo 12. Nr 12. P. 5, 6.
- Deknys J.** *Kūčių vakaras bolševikų kalėjime. II [laisvę.* 1941. Nr 156. P. 4.
- Dovydėnas L.** *Užrašai. Ištraukos.* [Prisiminimai apie pirmuosius Tarybų valdžios metus Lietuvoje] // Lit. ir menas. 1989. Birž. 17, liep. 15-22, rugp. 12-26.
- Eringis K.** *Lietuvos karių mirtys sovietų armijos gretų replėse. II Karys.* Brooklyn, N.Y., 1988. Nr 3-9; 1989. Nr 1-4.
- Fabijonavičius J.** *Prisiminus 1941 birželį.* // Vak. naujienos. 1990. Birž. 28.
- Gabartas R.** *Liudininkai: Mena Pravieniškių [kalėjimo] kankiniai. [Apie 1941 nužudytus kalinius] II Respublika.* 1989. Lapk. 15. P. 3.
- Gailius A.** *Kaip Antanas Sniečkus kūrė saugumą. II Politika.* 1990. Nr 6. P. 13-16.
- Gerdvilytė Spence M.** *Iš šeimos istorijos - mano dėdė.* [Atsiminimai apie Suvalkijos ūkininką J. Kavoliūną, buv. pir. seimo atstovą, 1941 išvežtą į tremtį] // Moteris. Toronto, 1988. Nr 3. P. 22-23.
- Giedrius A.** *Vyrai, grįžusieji iš bolševikų pragaro.* Naujoji Lietuva. 1941. Rugp. 30. Nr 54; rugp. 31. Nr 55; rugs. 2. Nr 56.
- Godunavičienė J.** *Generolas Jonas Juodišius.* [Apie represuotą Lietuvos Respublikos Karo m-klos viršininką, 1892-1950] // Vak. naujienos. 1989. Rugp. 25 rugs. 1.
- Grybaitė Štalienė D.** *Dar tokie žali...* [Iš prisiminimų apie represuotus Panevėžio 1-osios gimnazijos moksleivius] // Laisvas žodis (Panev.). 1989. Vas. 15. 6-7.
- Grigaitienė S.** *Pirmoji Panevėžio vyskupijos kunigų auka - kun. Vladas Didžiokas.* [Apie represuotą kunigą] // Laisvas žodis (Panev.). 1989. Liep. 18. P. 2. 4.
- Griškėnas A.** *Nuo birželio iki birželio.* [Iš prisiminimų apie 1941] // Kalba Vilnius. 1989. Rugp. 18. P. 3.

Griškėnas A. *Radio dvikova dėl Augustino Griciaus* [Apie Kauno radijo laidas 1941-1942, apie tremtinius ir tremtinio rašyt. A.Griciaus pasisakymą per Maskvos radijo liet. laidą] // Kalba Vilnius. 1989. Liep. 7. P. 11

Griškėnas A. *Raitieji čekistai Aušros vartuose.* [Apie maldininkų išvaikymą, 1940 Vilnius] // Liet. aidas. 1990 Rugs. 26. P. 6.

Grudzinskas L. *Plaukė baržos ledine Lena.* [Apie 1941 ištremtus į Sibirą lietuvius] // švyturys. 1989. Nr 15. P. 24-25.

Grunskis E. "Lietuvos gyventojų deportacijos", 1941-1952 metų Lietuvos tremtiniai, V., 1993, p. 3-20.

Indrašius V. *Mokytojai - 1941 tremtiniai.* // Zarasų kr. 1989. Gruod. 2-16.

Instrukcija dėl prieštarybinio elemento išvežimo tvarkos Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje. II Mažoji Lietuva (Klaip.). 1989. Vas. 24. P. 4-5.

Išpažintis ateičiai. Stalinizmas: nuo gimtadienio iki šermenų?.. [Pasisakymai] / Parengė S.Balčiūnas // Švyturys. 1989. Nr 13. P. 4-6: Aut.: V.Kašauskienė, LPangonytė, V.Radžvilas, S.Uosis.

Ištremtieji. Bolševikų valdžios 1941 birželio 14-16 d. Lietuvos žmonių trėmimo vaizdai: (Ištr. iš kn. "Ištremtieji", 1941: Su red. prier.) / Sp. parengė V.Kemežys, J.Petrėnas // Panevėžio balsas. 1990. Rugp. 24, 28; Rugs. 5.

Išvežtųjų ir išsiųstųjų į Rusijos gilumą lietuvių karių sąrašas. II Karys. 1941. Gruodžio 31. Nr 2; 1942. Sausio 10. Nr 3.

Jankauskas V. *Kankiniai.* [Apie 1941 Skarulių k. raudonarmiečių sušaudytus kunigus P.Vitkevičių, B.Vėgėlę ir Z.Stankevičių] // Jonavos balsas. 1989. Geg. 30.

Janulaitis K. *Trys kankiniai Būdavonės miške.* [Apie 1941 birž. 22 d. Vilkaviškio r. nužudytus kunigus V.Balsį, J.Dabrilą, J.Petriką] // Laiškai lietuviams. Chicago, 1990. Nr 3. P. 19-21.

Jasulaitis V. *Pakėlus laiko skraistę.* [Apie 1941 repres. Raudonosios armijos 29-ojo terit. korpuso dviejų lietuvių divizijų karininkų likimus] // Karys. Brooklyn, N.Y., 1990. Nr 3. P. 138-139.

Juodupė. [Apie taryb. aktyvistų 1941 žiauriai nužudytus keliolika miestelio bei jo apylinkių gyventojų. Iš liudininkų prisiminimų, Rokiškio r.] / Spaudai parengė J.Jurgelis // Komj. tiesa. 1989. Vas. 7.

Jurkšaitis J. *Kad tragedija nepasikartotų.* [Apie 1941 ir pokario trėmimus iš Lietuvos. Buv. tremtinio kalba I pasaulio liet. jaunimo suvažiavime Vilniuje, 1989 liepos 20] // Pasaulio lietuvis. Chicago. 1989. Nr 11. P. 3-5.

Juršė B. *Kaunas nuo Rainių netoli.* (Puodelis kavos pulkininko Petro Raslano bute) // Kauno tiesa. 1989. Geg. 24.

- Juškienė E.** *Rainiai - baisi Lietuvos vieta.* [Prisiminimai / Užrašė] V.Kvedys // Naujas rytas (Ras.). 1989. Vas. 14.
- Ką rodo treminių sąrašai.** // Savitarpinės pagalbos žinios. 1942. Rugs. 23. Nr 22. P. 1.
- K-nis.** Daug tūkstančių lietuvių apgyvendinta Novosibirske ir Altajaus krašte. II Naujoji Lietuva. 1942. Rugp. 26. Nr 201. P. 2.
- Kalpokienė J.** *Kraupi Joninių naktis Juodupėje.* [Apie 1941 taryb. aktyvistų nukankintą vyrą šaulį V.Kalpoką ir 13 kitų] // Atšvaitai (K). 1989. Birž. 14.
- Kanarskas J.** "Šv. Antano namelio" paslaptis. [Apie Kretingos pranciškonų vienuolyno pavertimą kalėjimu 1940-1941] // Tremtinys (K.). 1989. Rugp. P. 8.
- Kancevičius V.** *1940 liepos 11-12-oji.* Kodėl vyko mas. suėmimai. [Istoriko koment.] // Komj. tiesa. 1989. Rugs. 13.
- Kas palaidotieji?* Pabaltijo valstybių karininkų mirtys Lamos pakrantėje [Straipsniai] // Gimt. kraštas. 1989. Geg. 25/31. P. 4.
- Kaszeta D.** *Lithuanian resistance to foreign occupation 1940-1952.* // Lithuanus. Chicago, 1988. Vol. 34, Nr 3. P. 5-32.
- Kašauskas R.** *Juoda birželio saulė.* II Tiesa. 1989. Birž. 14.
- Kašauskienė V.** Grobio dalybos. Kaip 1940 buvo dalijamas uždarytų organizacijų turtas // Laikas ir įvykiai. 1990. Nr 15. P. 13-16, 22.
- Kašauskienė V.** *Vieno dokumento pėdsakais.* [Apie archyvuose rastą LTSR valstybės saugumo liaud. komisariato tardymo dalies virš. E.Rozausko 1941 raštą apie Kauno polit. kalinius] // Tiesa. 1968. Saus. 8.
- Kauneckas V.** *Baisioji naktis.* [Atsiminimai apie 1941 trėmimus Kaune] // Moteris. 1989. Nr 6. P. 14.
- Kazitėnas A.-** *Genocido politikos atbalsiai.* [Apie 1939-1941] // Birž. žodis. 1989. Bal. 4.
- Kažys V.** *Kas ir dėl ko slėpė tiesą?* [Apie 1939-1940 Lietuvoje] // Darbas (Pasv.). 1989. Rugp. 17-22.
- Kemežys V.** *Apie ištremtųjų likimą.* II Savitarpinės pagalbos žinios. 1942. Kovo 27. Nr 6, P. 2.
- Kestauskas B.** *Svarbiausieji represijų organizatoriai ir vykdytojai.* [A.Gudaitis-Guzevičius, A.Sniečkus, E.Rozauskas, M.Gedvilas, J.Bartašiūnas, A.Gailevičius, J.Petkevičius, K.Liaudis, J.Macijauskas, J.Paleckis, P.Gladkovas ir P.Bykovas] // Tremtinys (K). 1989. Rugp. P. 2.
- Kimantas V.** *Pirmąją bolševiku okupaciją prisiminus.* II Naujienos. 1945. Spal. 31, lapkr. 1, 2, 3.
- Klevcovas V.** *Didelės tragedijos prologas.* Klaipėda, 1939-ieji metai // Liet. jūreivis (Klaip.). 1989. Bal. 6. P. 9.
- Kryžanauskas A.** *Ir aš prašau žodžio...* [Apie 1941 liet. tremtinis] // Taryb. kelias (Kėd.). 1988. Gruod. 13.

- Kunca V.** *Mirtini šūviai Pravieniškėse.* [Apie kalinių sušaudymą, Kaišiadorių r., 1941] // Šviesa (Jurb.). 1989. Bal. 13.
- Kvėdys V.** *Verkė visi žmonės.* [Apie mas. žudynes Rainiuose, Telšių r.] // Telšių laikr. 1989. Geg. 16.
- Levinas D.** *Lietuvos žydų areštai ir trėmimai 1940-1941 metais /* Vertė G.Dobilaitė // Pergalė. 1990. Nr 1. P. 98-111.
- [**Liausas R.**] *Aš iš sovietų pragaro //* Panevėžio apygardos balsas. 1942. Kovo 3. Nr 9. P. 4; kovo 8. Nr 10. P. 4; kovo 15. Nr 11. P. 4; kovo 22. Nr 12. P. 4.
- Liauška V.** *Marijampolės pulkas: unikalus sovietizacijos patyrimas.* [Apie Marijampolės kunigaikščio Vytenio 9-ojo pėstininkų pulko likimą 1940] // Pasaulis. 1990. Nr 19. P. 18-19.
- Lietuvių išvežimo į SSSR vykdytojai.* // Ateitis. 1943. Sausis. Nr 12.
- Lietuvių karių, bolševikų suimtų, kalintų, nuteistų ir ištremtų 1940.VI.15 - 1941. VI. 13 laikotarpyje, sąrašas.* // Karys. 1942. Balandžio 18-25. Nr 17-18.
- Lietuvos kančių keliai, kuriuos nutiesė 1939-ųjų rugpjūčio 23-oji.* [Straipsniai] // Panevėžio balsas. 1990. Rugp. 24. Aut.: M.Vepšienė, A.Šimėnas.
- Lietuvos nelaimės dienos.* [1940] // Naujienos. Chicago, 1950. Birž. 10; Parašas: P.B.
- Martinaitis M.** *Penkiasdešimt tremties ir nevilties metų.* // Pergalė. 1990. Nr 6. P. 3-5.
- Matekūnas P.** *Okupacijų metai Vilniuje.* [1940-1945] // Karys. Brooklyn, N.Y., 1989. Nr 8. P. 350-358.
- Mickus - Mickevičius S.** *Rinkimai į Lietuvos seimą 1940 Ylakuose.* // Mūsų žodis (Skuodas). 1989. Liep. 15.
- Merkelis A.** *Bolševikų XI-osios armijos Karinio Tribunolo pasmerkti sušaudyti lietuviai.* // Savitarpinės pagalbos žinios. 1943. Sausio 19. Nr 1-2. P. 4, 5.
- Merkelis A.** *Bolševikų teroras Zarasuose.* // Ūkininko patarėjas. 1941. Rugs. 5. Nr 11. P. 5, 6.
- Merkelis A.** *Kruvinieji metai.* 1940. VI. 15 - 1941.VI.22 // Savitarpinės pagalbos žinios. 1942. Birž. 13.
- Merkelis R.** *Ten, kur krito ašara karti.* [Apie 1941 tremtinius iš Tauragės a.] // Leniniečių balsas (Taur.). 1989. Birž. 10.
- Narečionis R.** *Liudija vienas iš gyvųjų.* [Apie panevėžietį P.Valaitį, prisimenantį 1941 raudonarmiečių nukankintus medikus] // Panevėžio tiesa. 1989. Spal. 7.
- Oksas J.** *Lietuva 1941-ųjų birželis.* [Iš istorijos] // Tremtinys (K.). 1989. Birželis. P. 2.
- Padėkim išaiškinti bolševikų teroro aukas.* Kiek ir iš kur tremtinių išvežta. // Ūkininko patarėjas. 1941. Rugs. 5. Nr 11. P. 6.
- Pakštas K.** *Pirmoji okupacija Lietuvoje.* [Apie 1939-1941 įvykius Lietuvoje] // Amerika. Brooklyn, N.Y., 1945. Kovo 16.

- Pajaujis - Javis J.** *Sovietų veiksmai prieš rezistenciją*. [Ištr. iš kn. "Sovietų genocidas Lietuvoje"] / Vertė A.Simėnas // Laisvas žodis (Panev.). 1989. Rugp. 21. P. 4-5.
- Pilkauskas D.** *Ketvirtąją karo dieną*. [Apie saugumiečių nužudytus žmones prie Panevėžio cukraus f-ko 1941] // Panevėžio tiesa. 1989. Saus. 31.
- Pilkauskas D.** *Raudonojo teroro auka*. [Apie NKVD nužudytą med. seserį Z.Kanis - Kanevičienę, 1893.11.19 - 1941.VI.26] // Panevėžio tiesa. 1990. Birž. 13.
- Pintveris A.** *Tekėjo saulė ne visiems*. [Apie 1941 Rainių miške kariškių nužudytus Telšių kalėjimo kalinius] // Telšių laikr. 1989. Birž. 24.
- Petrutis J.** *Kaip jie mus sušaudė*. [Iš Lietuvos kariuomenės pulkininko atsiminimų / Su ist. C.Baužos koment.] // Nemunas. 1989. Nr 7. P. 20-26.
- Puleikytė - Varanienė O.** *Skausmas visam gyvenimui*. [Apie 1941 saugumiečių nužudytus brolius Puleikius Šilalės r.] / Užrašė V.Bogušienė // Tiesa. 1989. Lapkr. 19.
- Puošlys VI.** *Kruvini pėdsakai*. [Apie kalinių sušaudymą Zarasų kalėjime 1941] / Užrašė V.Šerėnas // Zarasų kraštas. 1989. Rugs. 26.
- Radzevičius V.** *Pirmieji bolševikų žingsniai Lietuvoje* [Apie pirmuosius areštus 1940 liepos 11-12 d.;
- Radzevičius V.** *Pabaltijo tautų išnaikinimo planas*. // 1942. T.1. P. 36-55
- Ragauskas A.** *Tremtinių sąrašai jau išsiųsti Raudonajam Kryžiui* // Savitarpinės pagalbos žinios 1942. Rugp. 4 Nr 18. P. 1.
- Rg. A. (Ragauskas)** *Ką lig šiol davė tremtinių ir kitų nukentėjusių registracija*. // Savitarpinės pagalbos žinios. 1942. Birž. 19. Nr 15 P. 1.
- Rg. A. (Ragauskas)** *Žinios iš Sibiro lietuvių*. // Savitarpinės pagalbos žinios. 1942 Liepos 17 Nr 17. P. 1.
- Rainiai - kruvina žaizda Širdyje**. [Apie Rainių kankinių paminėjimą, Telšių r.: Kalbos] // Kauno aidas. 1989. Liep. 6. P. 5. Aut: A.Vaičius, A.Kungys.
- Ramūnas B.** *Kančios pradžia*. [Lietuvos kariuomenės veterano atsiminimai apie areštą 1941 ir tremtį] // Kauno tiesa. 1989. Birž. 14. P. 5.
- Reklaitis P.** *Tai buvo Papilėje*. [Apie Papilės milicininkų sušaudytus žmones 1941] // Vienybė (Akm.). 1988. Gruod. 1.
- Remeikis T.** *Birželinė Lietuva*. [Apie 1941 birželio įvykius Lietuvoje. Su V.Kazakevičiaus prier. "Raudonasis ir rudasis: 1941-ųjų birželis"] "Akiračiai", 1985 liepa, Nr 7 (171) // Politika. 1990. Nr 4. P. 28-30.
- Rimkus V.** *Gyvos žaizdos*. [1940-1941] // Bičiulis (Kelmė). 1989. Spal. 17.
- Rimkus V.** *Siaubingas birželis*. [Apie 1941 trėmimus] // Bičiulis (Kelmė). 1989. Birž. 13.

Ruošiamas visuotinis bolševikų viešpatavimo Lietuvoje surašymas. Iš Studijų Biuro darbų ir planų // Ateitis. 1943. Sausio 25. Nr 19. P. 2.

Rutkauskas V. *1940-ųjų metų melas.* [Iš prisiminimų apie rinkimus į Liaud. seimą] // Laisvas žodis (Panev.). 1989. Liep. 18. P. 1.

S. J. Tremtinio Prano Čečio pasakojimas. II Panevėžietis. 1941. Nr 15.

Silickienė G. *Atminty 1941-ųjų metų birželis.* [Apie popietę "Tremtinio" klube] // Panevėžio tiesa. 1989. Geg 16.

Skopas A. *Lietuvos patriotas, nukankintas Červenėje.* [Apie žurn. V.Daudzvardą, 1887.X.25 - 1941.VI.26] // Kauno laikas. 1990. Lapkr. 21. P. 4.

Skučienė S. *Neryžtingos vyriausybės auka.* [Gen. K.Skučo žmonos pasakojimas apie vyro suėmimą 1940. iš žurn. "Karys", 1959 / Paruošė] A.Sodaitis // Už ir prieš. 1990. Nr 4. P. 15-18.

Sovietų Rusijos lietuvių kančių keliais. // Savitarpinės pagalbos žinios. 1942. Birž. 30. Nr 16. P 1, 4.

Stepanauskas L. *Gilios sąmokslų šaknys.* [Pastabos iš istorikų konf. Vakarų Berlyne dėl Molotovo -Ribbentropo pakto] // Tiesa. 1989. Liep. 13.

Strukčinskas M. *1941 metų tremtiniai - žemės ūkio mokslo darbuotojai ir pedagogai.* II Mokslas ir Lietuva. 1991. Nr 2. P. 86-90.

Stulpinienė G. *Rainių miške. prie aukuro...* [Apie raudonarmiečių nužudytus žmones] // Kauno tiesa. 1989. Saus. 3. P. 3.

Švietimo darbuotojų likimai 1941. [Stalin. ir hit. ter. genocido aukų sąrašas] / Parengė R.Čepas // Lietuvos archyvai. 1990. T.2. P. 53-99.

Tendzegolskis A. *Dunda 1941-ųjų [tremtinių] ešelonai.* II Merkio kraštas (Varėna). 1989. Birž. 22.

Trakimienė Bubulienė K. *Klausimas praeičiai; už ką.* [Apie Kauno kalėjime nužudytus Steponą, Simoną, Praną Trakimus ir Stasę Trakimaite, 1941] // Kauno tiesa. 1989. Geg. 18. P. 3.

Tremties ir kalinimo vietas, parengė A. Juodvalkytė-Suščenkienė, Vilnius, 1995, 360 p.

Tremtinių vagonai. [Sąrašas vagonų, kuriais 1941 birž. 14-19 d. buvo išvežti tremtiniai iš N.Vilnios gelžk. st.] / Parengė B.Vonsavičius // Liet. archyvai. 1990. T.2. P. 49-53.

Truska L., Kancevičius V. *Lietuva Europos politikos kūryje.* 1939-1940 įvykių kronika // Komj. tiesa. 1989. Rugp. 16, 30, 31: rugs. 6-8.

Tumas J. *Bolševikų kalėjimuose ir Červenės žudynės.* // Karys. Brooklyn, N.Y, 1957. Nr 2-6, 7-10
1940-1946 užrašai. [Atsiminimai apie Lietuvą Karys. Brooklyn, N.Y., 1989. Nr 3. P. 130-135: Nr 5 P. 225-233. Parašas: A. M.

Umbrasas S. *Pažaislio tragedija.* [Apie 1941 stalinistų vykdytas žmonių žudynes Petrašiūnų miške, Kaunas] // Komj. tiesa. 1989. Birž, 9.

- Umbrasas S.** *Pažaislio miško paslaptis.* [Apie mas. žmonių žudymą Petrašiūnų kapinėse Kaune, 1941] // Kauno tiesa. 1989. Vas. 3. P. 1.
- Užnovis J.** *Pirmasis bolševikmetis.* II Naujienos 1966. Birž. 4. Nr 813. P. 2.
- Vabalienė D.** *Nors tiek...* Tėvų kapų beieškant // Naujasis dienovidis. 1992. Nr 44-45. P. 15.
- Vaičikonienė J.** *Mano vasario 16-oji. 1941.* [Iš tremties prisiminimų] // Mūsų žodis. 1990. Nr 2 = 8-10.
- Vaitiekūnas V.** *On the occasion of the 30th anniversary of the first mass deportation from the soviet occupied Lithuania.* II Lithuanus. 1971. v. 17 Nr 2. P. 5-26.
- Vardys P.** *Bolševikų niekšybės Panevėžyje.* II Panevėžio apygardos balsas. 1943. Sausio 23. Nr 3.
- Vardys S.** *Das Christentum in Litauen.* II Acta Bartica. Königstein im Taunus XXV / XXVI. 1989. P. 19-28.
- Venskus A.** *Raudonasis teroras ir jo ataugos.* II Banga (Klaip.). 1990. Bal. 12.
- Vilainis A.** *Kaip enkavedistai kankino lietuvius.* II Tėviškė. 1943. Nr 9-14.
- Vyšniauskas V.** *1941 birželio 25-osios rytą...* [Nuotraukos ir žinutė apie Panevėžyje sušaudytą mokyt. K.Jurgevičių ir mok. D.Kulikauską, J.Lisauską, J.Pojarską] // Dialogas. 1992. Birž. 26.
- Вчера это было секретом, Известия ЦК КПСС. 1990. N 10. С. 129-140.*
- Zabitis S.** *Kaip mūsų nesušaudė.* [Iš buv. Kauno kalėjimo kalinio prisiminimų 1941] // Tiesa. 1990. Saus. 6. P. 2.
- Zavistauskienė A.** *Tiesa padeda teisingumui* (iki galo atskleisti tiesą apie Vilkaviškio r. Budavonės miškelyje nukankintus kunigus) [1941: Su red. prier.] // Draugas (Šak.). 1989. Liep. 11.
- Zilberis E.** *Aštuonios egzekucijos paros.* Keli epizodai iš žydų naikinimo 1941-aisiais istorijos // Kauno tiesa. 1989. Birž. 24. P. 2-3.
- Zilberis E.** *Tiesa apie "Garažą".* [Apie žydų naikinimą Kaune 1941] // Kauno tiesa. 1989. Lapkr. 11. P. 4.
- Žadvydas 0.** *Červenės žudynės.* Liudininkų parodymai [Apie Kauno kalėjimo kalinių sušaudymą 1941, Minsko sr.] // Gimt. kraštas 1990. Rugs. 6/12. P. 1, 4.
- Žadvydas 0.** *Genocidas - komunistų priemonė tautoms pavergti.* [Apie 1940 įvykius Lietuvoje] // Karys. Brooklyn, N.Y., 1989. Nr 9. P. 385-388.
- Žadvydas 0.** *Mirtininkų gretose.* [Iš atsiminimų apie liet. kalinių žudynes Červenėje, BSSR / Su B.Juršės prier.] // Nemunas 1990. Nr 8. P. 12-17, 49-54.

Table1.

General Data About the Repressed Recorder in the Registry

Repression Character	Number of the recorded persons	Male		Female		Children under 16 years of age		Over 60 years of age		Died in places of repression		Returned to Lithuania		Fate unknown	
		N..	%	N..	%	N.	%.	N..	%.	N..	%.	N..	%.	N..	%.
Arrested in Lithuania (during 1939,1940- 1941.) of them transferred to USSR camps and prisons	6606	6242	94,5	364	5,5	52	0,8	101	1,5	243 ^c	3,7	2531 ^d	38,3	398	6,0
	3434	-	-	-	-	-	-	-	-	849	24,7	482	14,0	2103	61,3
Sum total	30461	20251		10210		6011		1669		6738		9121		14602	

Table 2.

Social Composition of the Repressed

Nr.	Social status	Sum total		Imprisoned before 6 June 1941	
		N.	%	N.	%
1	Agronomists	111	0,4	36	0,5
2	Craftsmen	713	2,4	362	5,5
3	Workers	2354	8,0	912	13,8
4	Landowners	160	0,5	32	0,5
5	Priests, monks	146	0,5	47	0,7
6	Engineers	277	0,9	138	2,1
7	Officers	525	1,8	342	5,2
8	The military	909	3,1	98	1,5
9	Creative intelligence	145	0,5	76	1,2
10	Medical workers	219	0,7	67	1,0
11	Foresters	129	0,4	26	0,4
12	Teachers	1473	5,0	251	3,8
13	Housewives	2430	8,3	134	2,0
14	Policemen	887	3,0	250	3,8
15	Tradesmen, enterprise owners.	482	1,6	153	2,3
16	Students and pupils	634	2,2	350	5,3
17	Civil servants	2664	9,1	1036	15,7
18	Lawyers	244	0,8	134	2,0
19	Farmers	6239	21,3	789	11,9
20	Veterinary surgeons	21	0,1	9	0,1
21	Other professions	102	0,3	82	1,2
22	Occupation unknown	8386	28,7	1282	19,4
Sum total		29250	100,0	6606	100,0

Table 3

National Composition of the Repressed

Nr.	Nationality	National composition of the people of Lithuania (%)	Total sum of the repressed in 1939-1941.		Arrested before 14 June 1941	
			N.	%.	N..	%.
1	Lithuanians	67,9	19912	68,1	3835	58,1
2	Russians	2,5 ^b	532	1,8	262	4,0
3	Poles	15,3	4836	16,5	1664	25,2
4	Byelorussians	0,4	155	0,5	93	1,4
5	Jews	8,3 ^b	2613	8,9	334	5,1
6	Germans	3,4	86	0,3	52	0,8
7	Other nationalities	2,2	148	0,5	58	0,9
8	Nationality unknown		968	3,3	308	4,7
	Sum total	100,0	29250 ^c	100,0	6606	100,0

Table 4

Dynamics of Arrests in 1939, 1940 and 1941

Date of arrest	Total of arrested	Total of persons deported to Soviet labour camps and prisons	Total of murdered persons	Total of escaped persons	Total of fate unknown
1939, September-October	383	362 ^a	-	-	21
1940, June	87	-	-	-	-
1940, July	769	-	-	-	-
1940, August	457	-	-	5	-
1940, September	375	-	-	2	-
1940, October	468	-	-	11	-
1940, November	396	-	-	16	-
1940, December	233	-	-	35	-
Total: between 1940/06-1940/12/31	2785	-	-	69	-
1941, January	269	-	-	35	-
1941, February	401	-	-	15	-
1941, March	298	-	-	33	-
1941, April	465	-	-	25	-
1941, May	335	-	-	13	-
Total: between 1941/01/01-1941/05	1768	-	27	121	-
At the outset of the Soviet-German war		743	147	2112	-
Date unknown	1670	2329	21	49	605
Total:	6606	3434	195	2351 ^b	626

a - taken to Byelorussian prisons until 28 October, 1939.

b -of them-319 arrested just on the onset of War

Table 5

Geography of Prison Camps

Places of imprisonment	Total of persons deported to prison camps	Persons deported to prison camps, arrested in June 14-18, 1941	Persons deported to prison camps, arrested in June 1940-June 1941	Died in prison camps				Fate unknown	
				Total.	%	Total.	%	Total.	%
Arkhangelsk. region camps	436	273	163	173	39,7	23	5,3	240	55,0
Čhkalov region:									
The Solileck prison	145	-	145	37	25,5	10	6,9	98	67,7
Gorky region:	701	103	598	388	55,4	31	4,4	282	40,2
The Gorky prison	598	-	598	325	54,3	-	-	-	-
Unzlag camp	103	103	-	63	61,3	-	-	-	-
Karelia ASSR camps	111	-	111	-	-	-	-	111	100,0
Kazakh SSR camps	154	22	132	-	-	-	-	154	100,0
Komi ASSR camps:	1450	112	1338	394	27,2	109	7,5	947	65,3
Pechlag	620	-	620	-	-	-	-	-	-
Sevpechlag	200	-	200	-	-	-	-	-	-
Sevzeldorlag	66	-	66	-	-	-	-	-	-
Vorkutlag	366	112	254	-	-	-	-	-	-
Other camps	198	-	198	-	-	-	-	-	-
Krasnoyarsk territory camps:	2464	2425	39	1441	58,4	752	30,5	271	18,4
Norillag	474	435	39	213	45,0	-	-	-	-
Reshoty	1 990	1 990	-	1228	61,7	-	-	-	-
Molotov region camps:									
Usollag	296	296	-	212	71,6	7	2,4	77	26,0
Sverdlovsk region camps:	418	387	31	117	28,0	67	16,0	234	56,0
Sevurallag	387	387	-	-	-	-	-	-	-
Vologda region camps:	106	3	103	19	17,9	-	-	87	82,1
Vytegorlag	76	-	76	-	-	-	-	-	-
Geography unknown	1068	294	774	203	55,9	11	1,0	854	43,1
Total:	7349	3915	3434	2984	40,6	1010	13,7	3355	45,7

Table 6

Court Sentences for the Arrested in 1939, 1940, 1941

Sentenced to camp imprisonment (years.)	Total of sentenced persons	% of sentenced persons	Notes
3	721	13,3	
5	1127	20,8	
8	1266	23,4	
10	1429	26,4	
15.	39	0,7	
20	50	1,7	
Sentenced to death	645	11,9	Death sentence was executed to 595 persons. According to the data of the Lithuanian Security Department 27 of them were shot in Lithuania
Other penalties	98	1,8	
Total of sentenced persons	5415	100,0	
Total of arrested and imprisoned before the outbreak of the Soviet-German war	10521		

a - including persons deported to soviet camps in June 14-18, 1941

